

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA LIEDON KUNNAN
AVOIMILLE VARHAISKASVATUSPALVELUILLE

Saija Huttunen

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA LIEDON KUNNAN AVOIMILLE VARHAISKASVATUSPALVELUILLE

Saija Huttunen

Opinnäytetyö, syksy 2015

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK) +

lastentarhanopettajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Huttunen, Saija. Varhaiskasvatussuunnitelma Liedon kunnan avoimille varhaiskasvatuspalveluille. Helsinki syksy 2015, 68 s., 2 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Helsingin toimipaikka, sosiaalialan ohjelma, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli laatia Liedon kunnan avoin päiväkotiperhepesän, varhaiskasvatuskerhojen ja puistotoiminnan varhaiskasvatussuunnitelma. Avoimen varhaiskasvatuksen henkilökunta ja asiakasperheet pyrittiin sitouttamaan varhaiskasvatussuunnitelmaan osallistamalla heidät suunnitelman laatimiseen. Opinnäytetyö koostuu teoriaosuudesta, toiminnallisen osuuden prosessikuvauksesta ja työn tuloksena syntyneestä produktista eli Liedon kunnan avoimen varhaiskasvatuksen varhaiskasvatussuunnitelmasta. Opinnäytetyön teoriaosuudessa lähemmin tarkasteltuja käsitteitä ovat varhaiskasvatus, avoin varhaiskasvatus, varhaiskasvatussuunnitelma, kasvatuskumppanuus ja vertaistuki.

Opinnäytetyön tuotoksena syntyi Liedon kunnan avointen varhaiskasvatuspalvelujen varhaiskasvatussuunnitelma. Varhaiskasvatussuunnitelmaan kerättiin henkilökunnalta aineistoa teemahaastatteluissa, jotka toteutettiin ryhmähaastatteluina. Asiakasperheiltä materiaalia saatiin lomakekyselyllä. Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa käytettiin ohjaavana dokumenttina Liedon kunnan yleistä varhaiskasvatussuunnitelmaa. Opinnäytetyön ja tuotteen laatiminen eteni kehittämistyöpainotteisesti väliarviointien ja suunnitelmamuutosten kautta lopputulokseen.

Laaditun Liedon kunnan avointen varhaiskasvatuspalvelujen varhaiskasvatussuunnitelman käyttöönotto tapahtuu opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Suunnitelman toivotaan vahvistavan avoimen toiminnan näkyvyyttä ja muodostuvan ajan myötä henkilökunnan konkreettiseksi työvälineeksi, jota tullaan jatkossa myös päivittämään ja kehittämään. Yksikkökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma tekee avoimen varhaiskasvatuksen arjen näkyvämmäksi ja kertoo arvot, joihin toiminnassa on sitouduttu.

Asiasanat: varhaiskasvatus, avoin varhaiskasvatus, varhaiskasvatussuunnitelma, kasvatuskumppanuus, vertaistuki

ABSTRACT

Huttunen, Saija. An early childhood education plan for the open early childhood education services of the municipality of Lieto. 68 p., 2 appendices Language: Finnish. Helsinki, Autumn 2015. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

The objective of this practice-based thesis was to design an early childhood education plan for the open day-care centre Perhepesä, early childhood education clubs and playground activities in the municipality of Lieto, Finland. In order to enhance the involvement of the open early childhood education staff and of the client families in the education plan, both these groups were invited to participate in the process. The thesis consists of a theory part, a description of the practical process and the product of the process, i.e. the education plan for the open early childhood education services of the municipality of Lieto. In the theory part of the thesis, the concepts dealt with in more detail include early childhood education, open early childhood education, early childhood education plan, educational partnership and peer support.

The thesis work resulted in an education plan for the open early childhood education services of the municipality of Lieto. The data for the education plan was collected in semi-structured group interviews with the early childhood education staff and through a questionnaire to the client families. In designing the open early childhood education plan, the general early childhood education plan of the municipality of Lieto was used as a steering instrument. The work on the thesis and the education plan evolved through interim evaluations and plan changes until the final result.

The education plan for the open early childhood education services of the municipality of Lieto will be adopted after finalising the thesis. It will hopefully strengthen the visibility of the open services and over time become a concrete tool for the staff, furthermore updated and developed. An early childhood education plan designed for a specific unit makes the everyday life of the open early childhood education more visible and shows the values, which the actors are committed to.

Keywords: early childhood education, open early childhood education, early childhood education plan, educational partnership, peer support

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	VARHAISKASVATUS.....	8
	2.1 Päivähoidosta varhaiskasvatukseen	8
	2.2 Varhaiskasvatussuunnitelma	9
	2.2.1 Orientaatiot.....	10
	2.2.2 Kasvatuskumppanuus	11
3	AVOIMET VARHAISKASVATUSPALVELUT	14
	3.1 Avoimen varhaiskasvatuksen toiminta	14
	3.2 Vertaistuki	15
	3.3 Vertaistuki avoimessa varhaiskasvatuksessa	17
4	VARHAISKASVATUSPALVELUT LIEDOSSA	19
	4.1 Lieto, kunta Aurajoen sylissä	19
	4.2 Lapsiperheiden palvelut	19
	4.3 Avoimet varhaiskasvatuspalvelut	20
5	TOIMINNALLISEN OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN.....	25
	5.1 Tavoite	25
	5.2 Lähtökohdat	25
	5.3 Suunnittelu	26
	5.4 Toteutus	28
	5.4.1 Kehittämistehtävä	29
	5.4.2 Viestintä.....	31
	5.4.3 Tiedon keräämisen menetelmät	32
6	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	35
7	POHDINTA.....	39
	7.1 Opinnäytetyöprosessin ja tuotoksen arviointi	39
	7.2 Eettisyys, luotettavuus	41
	7.3 Kehitysajatukset	43
	7.4 Ammatillinen kehittyminen	46

LÄHTEET	49
LIITE 1: Kyselylomake varhaiskasvatuspalvelun asiakasperheille	55
LIITE 2: Liedon kunnan avointen varhaiskasvatuspalvelujen varhais- kasvatussuunnitelma.....	56

1 JOHDANTO

Taloustieteellisestä näkökulmasta tarkasteltaessa sijoittaminen varhaiskasvatukseen on tuottoisampaa ja kannattavampaa kuin mikään muu koulutuksellinen investointi. Tutkimukset ovat osoittaneet, että varhaislapsuudessa aivojen kehitys on herkimmillään. Kaikki muistissa, mielikuvituksessa ja ajattelussa tapahtuvat keskeiset muutokset tapahtuvat alle kouluikäisenä. Lapsuus ei ole vain välivaihe, vaan lapsuudella itsessään on painoarvoa. Lapsi on myös oman elämänsä aktiivinen toimija, ei vain kasvatuksen ja opetuksen kohde. Varhaiskasvattajan taidot heijastuvat lapsen myöhempään kehitykseen. On tiedossa, että esimerkiksi lukemisessa ja matematiikassa on laadukkaalla varhaiskasvatuksella merkitystä. Ohjaamalla resursseja varhaiskasvatukseen pystytään ehkäisemään nuorten syrjäytymistä ja yhteisöstä vieraantumista. (Lipponen 2014.)

Varhaiskasvatussuunnitelman kautta pyritään varhaiskasvatuksesta tekemään suunnitelmallista, laadukasta ja tavoitteellista toimintaa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005) on valtakunnallinen ohjeistus, joka ohjaa varhaiskasvatuksen sisältöä, laatua ja kuntien omien varhaiskasvatussuunnitelmien laatimista. (Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos 2014.) Kunnan yleisen varhaiskasvatussuunnitelman lisäksi voivat päiväkodit laatia oman, kyseisen toimintayksikön erityispiirteitä ja toimintoja kuvaavan varhaiskasvatussuunnitelman. Yksikötason suunnitelmassa kyseisen päiväkodin arjen toiminnan painotukset ja lähtökohdat tuodaan selkeästi esille. Päivähoidossa oleville lapsille laaditaan lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. (Varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteet 2005, 32, 43.) Lasten henkilökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat rajattiin opinnäytetyön ulkopuolelle.

Yksikötason varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen on ammatillisesti mielenkiintoinen aihe. Myös aiheen ajankohtaisuus lisäsi kiinnostusta. Vanhan, yli 40 vuotiaan, päivähoitolain uudistus on ollut hallitusohjelmassa vuosia ilman, että siihen olisi budjetoitu lainkaan varoja (Turun Sanomat 2014b, 5). Esitys uudeksi varhaiskasvatuslaiksi oli tulossa eduskunnan käsittelyyn joulukuussa

2014 (Helsingin Sanomat 2015). Tämän opinnäytetyön valmistumisen aikana on lakimuutos edennyt niin, että 1.8.2015 astuu voimaan uuden varhaiskasvatustlain ensimmäinen vaihe. Lasten päivähoitolain nimi muuttuu varhaiskasvatustlaiksi ja käsitteenä varhaiskasvatus korvaa lasten päivähoidon. Ensimmäisen kerran varhaiskasvatus määritellään nyt lakitasolla. Laissa korostetaan varhaiskasvatustoiminnassa lapsen etua. Opetushallitus toimii lakimuutoksen jälkeen varhaiskasvatuksen asiantuntijavirastona vastaten varhaiskasvatuksen kehittämisestä, seurannasta ja valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimisesta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015.)

Vilkan ja Airaksisen (2003, 17) mukaan toimeksiannettu opinnäytetyöaihe opettaa projektihallintaa ja tekee opinnäytetyötyöskentelystä vastuuntuntoisempaa. Lisäksi työelämälähtöinen aihe tukee ammatillista kasvua. Toiminnallisessa opinnäytetyössäni tein Liedon kunnan avoimiin varhaiskasvatustalveluihin yksikkötason varhaiskasvatussuunnitelman. Liedon kunnan tarjoamia avoimia varhaiskasvatustalveluita ovat avoin päiväkotiperhepesä, varhaiskasvatuskerhot, puistotoiminta ja yhdessä Mannerheimin Lastensuojeluliiton kanssa vauvakahvilatoiminta. Liedon kunnan avoimissa varhaiskasvatustalveluissa oli käytössä kunnan yleinen varhaiskasvatussuunnitelma. Avoimiin talveluihin haluttiin oma, erityisesti heille räätälöity suunnitelma. Suunnitelman tuli pohjautua kunnan varhaiskasvatussuunnitelmaan, mutta sisällön ilmentää juuri avoimen toimintaa. Tavoitteena oli saada henkilökunta sekä asiakasperheet mukaan varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan ja sitouttaa henkilökunta suunnitelman noudattamiseen työssään.

2 VARHAISKASVATUS

2.1 Päivähoidosta varhaiskasvatukseen

Päivähoito on osa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatus on muodollista yhteiskunnan tarjoamaa ammatillista hoitoa, kasvatusta ja opetusta (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014a, 14). Päivähoidon toimintamuotoja ovat perhepäivähoito, päiväkodit, leikkitoiminta tai muu päivähoitotoiminta. Päivähoidossa tavoitteena on tukea koteja heidän kasvatustehtävässään sekä edistää lasten tasapainoista kehitystä heidän oman persoonallisuutensa mukaisesti. Tämä tulee toteuttaa yhdessä vanhempien kanssa. (Laki lasten päivähoidosta 1973/36.)

Varhaiskasvatus on pienten lasten kanssa toteutuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on lasten tasapainoisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistäminen. (Reunamo 2007, 101.) Käsitteenä varhaiskasvatus on peräisin 1970-luvulta. Tätä aiemmin puhuttiin päivähoidosta. Viralliseen kielenkäyttöön sana varhaiskasvatus vakiintui 2000-luvulla (Sommers-Piironen 2012, 15). Terminä varhaiskasvatus pohjautuu englanninkieliseen Early Childhood Education -käsitteeseen. Varhaiskasvatus katsottiin 1980-luvulla olevan alle kouluikäisten parissa tapahtuvaa kasvatustoimintaa. Nykyisin varhaiskasvatukseen katsotaan kuuluvan kasvatustoiminnan lisäksi yhteiskunnan tarjoama ammatillinen hoito ja opetus. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014b, 14.)

Varhaiskasvatus on valtakunnallisesti ohjattua ja säädeltyä. Varhaiskasvatuksen ja päivähoitopalvelujen ohjaus, hallinto ja lainsäädännön valmistelu siirrettiin 1.1.2013 alkaen sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriöön osaksi kasvatus- ja koulutusjärjestelmää. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014b.) Varhaiskasvatuspalvelut ovat osa lapsiperheiden palvelujärjestelmän kokonaisuutta. Varhaiskasvatuspalvelut koostuvat päivähoidosta (päiväkoti, perhepäivähoito), esiopetuksesta, opetuksesta ja avoimista varhaiskasvatuspalveluista. Pienten lasten palvelu- ja tukijärjestelmä sisältää lisäksi monta toimijaa: äitiys- ja lastenneuvolat, kouluterveydenhuollon, terveyskeskuspalvelut,

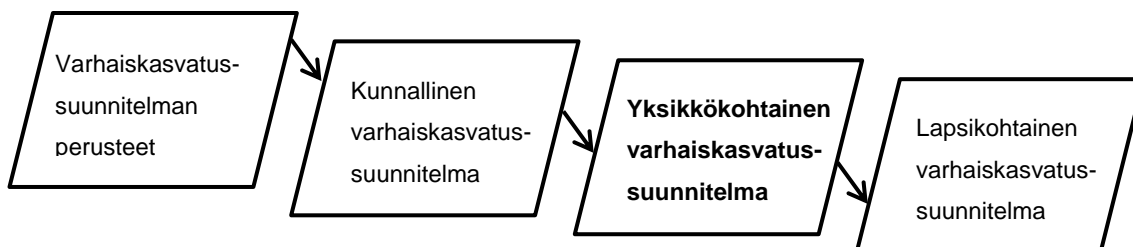
erikoissairaanhoidon, lastensuojelun, kasvatusta- ja perheneuvolat, opetustoimen sekä kulttuuri- ja liikuntatoimen. Tarjolla on myös erityispalveluja, kuten kasvatusta- ja perheneuvola, lastensuojelu ja päihde- ja mielenterveystyö. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014b, 38–39.) Kuntien lisäksi varhaiskasvatusta tuottavat yksityiset palveluntuottajat, järjestöt ja seurakunnat (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11).

2.2 Varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005) on valtakunnallinen ohjeistus, joka ohjaa yhteiskunnan järjestämää ja valvomaa varhaiskasvatusta. Kunnat arvioivat sen pohjalta varhaiskasvatusta toteutumista. Kunnat voivat laatia yhteisiä tai kunkin kunnan omia varhaiskasvatussuunnitelmia, joissa huomioidaan niiden omat strategiat ja tavoitteet sekä palvelumuotojen sisällölliset tavoitteet. Kuntien omista varhaiskasvatussuunnitelmissa konkretisoidaan kunkin kunnan varhaiskasvatuksen sisältö ja toimintatavat eri toimintamuodoissa. Kunnissa eri yksiköt voivat laatia oman, kunnallista suunnitelmaa yksityiskohtaisemman varhaiskasvatussuunnitelmansa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 43) kerrotaan yksikön suunnitelman olevan kunnan suunnitelmaa täydentävä. Näissä suunnitelmissa esitetään varhaiskasvatuksen toteutuminen arjen kasvatuskäytännöissä. Suunnitelmat voivat ilmentää alueen tai yksikön erityispiirteitä ja painotuksia. Eri yksiköiden tai toimintamuotojen yksilöidyt tavoitteet kirjataan tähän suunnitelmaan. Kunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma, yhdessä yksikön suunnitelman ja esiopetuksen opetussuunnitelman kanssa, muodostavat kokonaisuuden, jossa toteutuu jatkumo. Yksiköiden varhaiskasvatussuunnitelmien laatimisesta vastaa henkilöstö (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 32). Varhaiskasvatusta ja esiopetusta ohjataan myös lapsikohtaisilla varhaiskasvatussuunnitelmillä, jotka laaditaan yhdessä lasten vanhempien kanssa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 8–9).

Kuviossa 1 olen hahmotellut varhaiskasvatussuunnitelmien hierarkian. Lähtien valtiollisesta ohjeistuksesta, joka kunnille on annettu ja päättyen lapsen yksilöllisiin

seen varhaiskasvatussuunnitelmaan, jonka laativat ammattikasvattajat yhteistyössä lasten vanhempien kanssa. Kuviossa on korostettu yksikkökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, jonka laatiminen on opinnäytetyöproduktioni.

KUVIO 1. Varhaiskasvatussuunnitelmahierarkia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tuodaan esiin lasten oikeus tulla kuulluksi ja mukaan otetuksi kasvatustoimintaan ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Lapsi voi osallistua lapsikohtaisen suunnitelman laadintaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 33.) Alasuutari ja Karila (Turja 2011, 44) ovat tutkimuksessaan kuitenkin todenneet, että useimmiten lapsen ääni ei tule kuuluviin, vaan varhaiskasvatussuunnitelmien tiedot perustuvat aikuisten käsityksiin. Lapsen oikeuksien sopimukseen liittyen, lasten kuulemista ja osallisuutta muun muassa päiväkodeissa, on alettu korostaa. Osallisuus yhdistetään yhteisöllisyyteen, ja painopiste kasvatustieteessä on siirtymässä yksilöllisyydestä yhteiseen toimintaan ja ryhmän jäsenyyteen. Lasten osallisuus on kuitenkin jäänyt osallistamiseksi ilman tasavertaista toimintaa ja vaikuttamista toiminnan sisältöön ja toteutukseen. (Turja 2011, 44–47.)

2.2.1 Orientaatiot

Lapset ovat aktiivisia oppijoita. He oppivat koko ajan vuorovaikutuksessa ympäristön ja ihmisten kanssa. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lapselle ominaista omiin kokemuksiin ja luontaiseen uteliaisuuteen sekä asioiden, esineiden ja tapahtumien tutkimiseen pohjautuvaa tapaa oppia. Toiminnan kehyksenä ovat erilaiset tiedon ja kokemuksen perusmuodot, orientaatiot, jotka jäsentävät lapsen

ajatuksia ympäröivästä maailmasta. Orientaatiot kertovat varhaiskasvatuksen henkilökunnalle, millaisia ympäristöjä, kokemuksia ja tilanteita heidän tulee lasten toimintaan ja oppimiseen etsiä, muokata ja tarjota. Orientaatioita ovat matemaattinen, luonnontieteellinen, historiallis-yhteiskunnallinen, esteettinen, eettinen ja uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio. Orientaatiot täydentävät toisiaan. Lapset eivät opiskele orientaatioiden sisältöjä kuten oppiaineita. Tarkoituksena on välineiden ja valmiuksien hankkiminen, joilla lapsi perehtyy, ymmärtää ja kokee ympäristön monimuotoisia ilmiöitä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 26.)

2.2.2 Kasvatuskumppanuus

Kumppanuus-käsite on monimerkityksinen. Kumppanuus voidaan määritellä esimerkiksi vastavuorovaikutukseksi, osapuolten vaiheittain eteneväksi vuoropuheluksi ja yhteistoiminnaksi. Terminä kumppanuus antaa internetin haku-konehaussa useita linkkejä. Kumppanuus-käsite on uudenaikainen termi muun muassa yhteistoiminnalle, yhteydenpidolle ja kanssakäymiselle. Kumppanuus pohjautuu latinankielen yhteisyyttä, yhteyttä, kumppania, kumppanuutta merkitseviin sanoihin *societas* ja *sodalitas*. Nykysuomen sanakirjan mukaan kumppanuus on ystävyyttä ja toveruutta. Englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa käytetään kasvatuskumppanuudesta termejä *educational partnership*, *Parent-practioner partnership* tai *ECEC-partnership*. Kumppanuus-käsitteellä pyritään sinänsä pakollinen asiakassuhde tekemään toisiaan kunnioittavaksi. Sen avulla pyritään sitouttamaan julkinen valta ja sen palveluiden käyttäjät uudenlaiseen yhteistoimintaan. (Kekkonen 2012, 47–50.)

Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Tarvitaan vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten kiinteää yhteistyötä, kasvatuskumppanuutta, jotta perheiden ja kasvattajien yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.)

Kasvatuskumppanuus-käsitettä käytetään ehkä eniten varhaiskasvatuksessa. Mutta kasvatuskumppanuutta voidaan jatkaa myös lapsen oppivelvollisuusikänsä asti tai jopa sen jälkeen, tehtävä jatkuu ainakin 17–19 ikävuoteen asti. (Rimpelä 2013, 31, 45.)

Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet määrittelee henkilökunnan ja vanhempien välisen kasvatusyhteistyön kasvatuskumppanuudeksi. Kasvatuskumppanuus on henkilökunnan ja vanhempien tietoista ja sitoutunutta lapsen kehityksen ja oppimisen tukemista. Kasvatuskumppanuus ymmärretään tasavertaiseksi vuorovaikutukseksi henkilökunnan ja vanhempien välillä. Vuorovaikutuksessa kasvattajan ja vanhempien taidot toimia sekä tiedot lapsesta yhdistyvät lapsen parhaaksi. Taidot ja tiedot ovat samanarvoisia, mutta sisällöltään erilaiset. Kasvatuskumppanuuden lähtökohtana ovat lapsen tarpeet ja lapsen edun toteutuminen. Tavoitteena on, että lapsi tulee nähdyksi ja ymmärretyksi kokonaisvaltaisesti. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17.) Yksi kasvatuskumppanuuden tavoitteista on havaita herkästi ja varhaisessa vaiheessa lapsen tuen tarve jollakin kehityksen, kasvun tai oppimisen alueella. Tavoitteena on tällöin laatia yhdessä vanhempien kanssa toimintasuunnitelma lapsen tukemiseksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 32.)

Kekkosen (2012, 42–43) mukaan kasvatuskumppanuudessa päävastuu lasten kasvatuksesta on vanhemmilla. Heillä on kumppanuuteen annettavanaan vahva oman lapsen tuntemus. Henkilökunta tuo kasvatuskumppanuuteen ammatillista tietoa ja osaamista. Tavoitteena on osata yhdistää nämä lasten parhaaksi. Varhaiskasvatushenkilöstön tehtävänä on luoda edellytykset kumppanuudelle ja vastuu siitä, että kumppanuussuhde syntyy ja kehittyy. Kasvatuskumppanuudessa tarvitaan onnistunutta vuorovaikutusta. Kekkonen (2012, 44, 51–52) määrittelee kasvatuskumppanuuden suhdetyöksi. Hänen mukaansa siinä on kyse suhteiden synnyttämisestä, tuottamisesta ja ylläpitämisestä. Aikuisten välisissä suhteissa tärkeää on luottamus, lapsen ja aikuisen välisessä suhteessa puolestaan turvallisuus. Varhaiskasvatushenkilöstön tehtävänä on tuoda kasvatuskumppanuudessa esille lapsen etu ja ääni. Ensimmäisestään kasvatuskumppanuus on yhteistoimintaa, tarkoituksena ei ole, että kasvatuksen ammattilaiset ottavat kotien kasvatustuon kannettavakseen (Lämsä 2013, 50).

Kumppanuus on kuin jatkumo, jonka toisessa päässä on liike-elämästä tuttu neuvottelu- ja sopimussuhde ja toisessa päässä läheissuhteissa vallitseva keskinäiseen luottamukseen ja henkilökohtaiseen läheisyyteen perustuva suhde (Lämsä 2013, 50). Käytännössä kasvatuskumppanuusprosessi alkaa aloitusvaiheella, etenee työskentelyvaiheeseen päämääränään yhteisesti sovitun tavoitteen saavuttaminen. Aloitusvaiheessa tehdään sopimus, neuvotellaan vastuut ja rakennetaan keskinäinen luottamus. Työskentelyvaiheessa käydään vuoropuhelua, jossa jaetaan ja syvennetään lasta koskevaa tietoa. (Kekkonen 2012, 183.) Kuten missä tahansa ihmissuhteessa, tulee kasvatuskumppanuudessa olla myös tilaa ristiriidoille ja konflikteille. Mikään aito ihmissuhde ei ole vain harmoniaa ja samanmielisyyttä. Ristiriitatilanteissa ammattilaisten vastuu lisääntyy. (Kekkonen 2012, 199.) Kasvatuskumppanuus nousee erittäin merkitykselliseksi tapauksissa, joissa vanhemmat eivät jostain syystä osaa tai jaksa tukea lastaan. Tällöin ammattilaisten on oltava valmiita ottamaan yhteistyössä suurempi vastuu kasvatuskumppanuudesta. (Rimpelä 2013, 32.)

3 AVOIMET VARHAISKASVATUSPALVELUT

3.1 Avoimen varhaiskasvatuksen toiminta

Jo 1800-luvun loppuvuosina Suomessa suunniteltiin leikkipuistotoimintaa, joka käynnistyi myöhemmin 1900-luvun puolella. Kesäleikkipuistotoiminta, puistotätitoiminta, leikkikerhot ja päiväkerhot edelsivät avointa päiväkotitoimintaa. (Alila & Portell 2008, 15–16.) Vuodesta 1973 voimassa ollut päivähoitolaki ei vielä käytä käsitettä avoin varhaiskasvatus, vaan puhuu leikkitoiminnasta. 2000-luvulta lähtien on käytetty yleiskäsitettä avoin varhaiskasvatus. Vuonna 2005 julkaistussa Sosiaali- ja terveysministeriön Päivähoitoselvityksessä sanotaan, että "Leikkitoiminta on kunnan tarjoamaa avointa varhaiskasvatusta...". Avoimen varhaiskasvatustoiminnan käsitteen määrittely on useiden toimijoiden ja toimintamuotojen vuoksi vaikeaa. Avointa varhaiskasvatusta antavat useat eri toimijat; kunnat, seurakunnat, järjestöt ja yhdistykset. Toimintamuodot vaihtelevat paljon toimijoiden ja paikallisolosuhteiden mukaan. (Alila & Portell 2008, 12–14.) Tutkimusta avoimesta varhaiskasvatuksesta ei ole juuri julkaistu. Alila ja Portellin selvitys vuodelta 2007, toimeksiantajana sosiaali- ja terveysministeriön ja pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA, on antanut suuntaviivat varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Selvitys on pohjana avoimen varhaiskasvatuksen määrittelemisessä. (Rantanen & Vikman 2012, 4.)

Avoin varhaiskasvatus on merkittävä osa lapsi- ja perhepalvelujen kokonaisuutta. Se täydentää palvelukokonaisuutta toimimalla joissain kunnissa vaihtoehtona päivähoidolle ja koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnalle. Muiden toimintaa järjestävien tahojen osalta päivähoitovaihtoehtoisuus ei ole merkittävä, koska ne eivät ole päivähoitovelvollisia kuten kunnat. (Alila & Portell 2008, 76.) Avoimet varhaiskasvatuspalvelut on tarkoitettu lapsille, jotka ovat kotihoidossa tai hoidossa vain osa-aikaisesti. Avoimen varhaiskasvatuksen tarkoitus on lisätä lasten ja heidän perheidensä hyvinvointia ja jakaa vanhemmille informaatiota. Toiminnan perusta on suunnitelmallisuudessa ja tavoitteellisuudessa. Toiminta voi olla eri paikkakunnilla järjestetty erimuotoisena tai -nimisenä. Pääsääntöisesti kuntien toimintamuotoina ovat avoimet päiväkodit, leikkipuistot ja perhe-

kerhot. Muutkin toimijat, kuten seurakunnat ja järjestöt, esimerkiksi Mannerheimin lastensuojeluliitto, järjestävät suunnitelmallista toimintaa eri muodoissa, näitä toimintoja ovat muun muassa kerhotoiminta, perhekahvilat ja muskarit. Avoimen varhaiskasvatuksen toimintamuodot voidaan järjestää vain lapsille, lapsille ja heidän vanhemmilleen yhteisesti tai vain vanhemmille. Tarkoituksena on tarjota sosiaalisia kontakteja, kasvatuksellista tukea ja monipuolista toimintaa yhdessä toisten lasten ja heidän vanhempiansa kanssa. Vuorovaikutustaitojen kehittyminen esimerkiksi leikin kautta on lapsille tärkeää. Leikki onkin aina oleellinen osa avointa varhaiskasvatusta. Sisällöllisesti toiminta voidaan painottaa esim. musiikkiin, liikuntaan, luontoon tai ekologisuuteen. Lapsille toiminnan tulee olla iloista ja virkistävää. Vanhemmille avoimet varhaiskasvatuspalvelut antavat lyhytaikaista hoitoapua. Tarkoitus on myös ennaltaehkäistä perheiden ongelmia ja jakaa ennalta tietoa, mistä mahdollisten ongelmien ilmetessä voi hakea apua. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014.)

3.2 Vertaistuki

Kahden ihmisen kohtaaminen on kuin kahden kemiallisen aineen kontaktireaktio, jossa molemmat osapuolet muuntuvat
(C.G. Jung) (Holm 2010, 51).

Sosiaalisuus ja tarve olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa on ihmiselle luontaista. Ihmiset ovat perinteisesti eläneet yhteisöissä, kuuluneet tiettyyn heimoon tai kylään, sukuun ja perheeseen. Nyky-yhteiskunta on pirstaloanut nämä yhteisöt. Yhteisön antama tuki puuttuu. Tämän korvaajaksi etenkin kaupungistuvassa yhteiskunnassa on tullut vertaistuki. Samassa elämänvaiheessa ja/tai ongelmatilanteessa olevat, vaikka toisilleen (aluksi) vieraat, ihmiset jakavat tietoja ja kokemuksia, auttavat toisiaan. (Laimio & Karnell 2010, 9–13.) Erityisesti vanhemmuuteen kasvamiseen liittyy paljon tunteita ja tarpeita niiden ilmaisemiseen. Äideillä on tarve puhua raskauteen ja synnytykseen liittyvistä tunteuksistaan ja kokemuksistaan. (Pajunen 2012, 14.)

Vertaistuki, vertaistoiminta ja vertaisryhmät ovat vertaistoiminnan sanastoa. Vertaistoiminta-käsitteelle kaivataan edelleen tarkempaa ja yhteneväisempää määritelmää, vaikka käsite on tullut Suomeen 1990-luvun puolivälissä. Ensimmäisiksi varsinaisiksi vertaisryhmiksi voidaan kutsua Anonyymien Alkoholistien ryhmiä, joita Suomessa on ollut jo 1940-luvulta lähtien. Vertaistuen ja vapaaehtoistoiminnan merkitys korostuu vaikeissa elämäntilanteissa. Etenkin 1990-luvun laman jälkeen vertaistukiryhmät lisääntyivät huomattavasti. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen mukaan vertaistukiryhmä kokoontuu säännöllisesti vaihtamaan ajatuksia ja kokemuksia ilman ammattiapua. Suomessa vertaistukiryhmätoiminta on vakiintunut erilaisten vapaaehtoisjärjestöjen järjestämäksi. Entistä useammin ryhmät kuitenkin toimivat julkisen järjestelmän puitteissa siten, että ryhmän ohjaaja on ammattilainen, esimerkiksi sosiaalialan asiantuntija. (Laimio & Karnell, 2010, 9–15.)

Vertaistuesta on useita eri määritelmiä. Kaikille määritelmille on yhteistä, että vertaistuki liittyy elämäntilanteeseen tai pulmaan, henkilö saa tukea ja auttaa itse muita ja, että tuki perustuu henkilökohtaisiin kokemuksiin. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2015a.) Vertaistukiryhmät voivat olla eri määritelmien mukaisesti hyvinkin erilaisia. Ne voivat olla ongelmanratkaisuryhmiä tai yhdessäolo- ja aktiviteettiryhmiä, avoimia tai suljettuja. Ryhmien tapaamiset voivat olla selvärakenteisia ja tavoitteellisia tai täysin päinvastoin. Vertaisryhmään osallistumisen motiivit ovat kunkin henkilön sisäisten tarpeiden mukaiset. Vertaisryhmässä kukaan ei ole ”potilas” tai ”asiakas”. Keskinäinen toinen toisensa auttaminen luo tasa-arvoisuutta. Tasa-arvoisessa vertaisryhmässä kukin saa tuntea itsensä merkitykselliseksi. Varsinkin uudessa elämäntilanteessa ryhmästä saatu tuki auttaa uuteen identiteettiin ja yhteisöllisyyteen kasvussa. (Laimio & Karnell, 2010, 16–19.)

Vertaistuen piiriin voi hakeutua oma-aloitteisen aktiivisesti, siitä voi kuulla naapuriltaan, tuttavaltaan, tai esimerkiksi neuvolan terveydenhoitaja voi kertoa asiakkaalleen vertaistukiryhmästä. Vertaistukea löytää nykyään ehkä helpoiten internetin kautta. Internetin tarjoama vertaistukiryhmien ja keskustelufoorumien määrä on niin suuri, että niitä on mahdoton luetella (Huuskonen 2010, 75). Esimerkiksi Suomen sosiaali ja terveys ry:n Toiminta Suomi -portaalista löytyy

aktiivisia vertaistukiryhmiä useita kymmeniä (2015). Paitsi, että verkon kautta voi saada yhteyden paikalliseen vertaistukiryhmään, tukea voi myös saada itse verkossa. Useiden lehtien sivuilta löytyy keskustelufoorumeita, esimerkiksi Sosiaali- ja terveysalan organisaatioiden <http://www.apua.info/fi-FI/> -portaalista löytyy paljon vertaistukilinkkejä, artikkeleita, keskusteluja ja neuvontaa (Huuskonen 2010, 75). Verkkotuen määrä ja merkitys ovatkin kasvaneet huomattavasti sosiaalisen median (blogit, Twitter, Facebook, chatit [Skype]) käytön kasvun myötä. Etenkin nuoret ja nuoret aikuiset käyttävät verkko-yhteisöjä luontevasti ja aktiivisesti. (Huuskonen 2010, 72–73.)

Vertaistukea voi antaa missä vain ja milloin vain – se ei ole paikkaan eikä aikaan sidottua, sitä voi antaa kuka vain (Mynttinen 2013, 10). Vertaistoiminnan ja ammattilaisten yhteistoiminnalle ei ole olemassa selkeitä määräyksiä ja rakenteita. Vertaistuki ja ammattiapu toimivat parhaiten rinnakkain tukien toinen toisensa vaikutuksia. Vertaistuen kautta saadaan kokemus, että ei olla ongelmatilanteessa yksin. Vertaistukea voi samanaikaisesti sekä antaa että saada. Parhaimmillaan vertaistuen seurauksena ihmiset voimaantuvat. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015a.)

3.3 Vertaistuki avoimessa varhaiskasvatuksessa

Ryhmätoiminnasta on hyviä kokemuksia ammattilaisten työkenttänä. Ryhmissä usein esimerkiksi keskustellaan asioista, joita ei yksilötapaamisessa otettaisi esille. (Järvinen ym. 2012, 212–213.) Avoimen toiminnassa on pääsääntöisesti ryhmätapaamisia, avoimia kohtaamispaikkoja kuten perhekahvilat tai kiinteitä suunnitelmallisia ryhmiä kuten esimerkiksi perhevalmennus. Näissä vertaistuki on tarkoitettu lähinnä vanhemmille. Lapset saavat vertaistukea kerhoryhmissä.

Lasten ja vanhempien väliseen suhteeseen vaikuttaa moni asia, muun muassa päivähoito, sen laatu, viranomaiset, lähiympäristö ja koko sosiaalinen verkosto. Toimiva tukiverkko antaa vanhemmille keinoja ja vahvuuksia vastata vanhemmuuden haasteisiin. Sosiaalinen verkosto on osa kasvatusketjua. Sosiaalisella tuella on merkittävä vaikutus vanhemmuuteen. Vaikutus tulee neuvojen, rooli-

mallien ja palautteen muodossa. Sosiaalinen tuki vaikuttaa lisäksi epäsuorasti vanhemmuuden laatuun lisäämällä vanhempien henkistä hyvinvointia. Sosiaalinen tuki toimii tehokkaimmin, kun tukijan ja tuettavan elämäntilanteet ovat samanlaiset ja heillä on emotionaalinen yhteisymmärrys. Kun itse on saanut kokea myötäelämistä, on vanhemman helpompi hoivata ja tukea lastaan. (Viljamaa 2003, 24–26.) Viljamaan mukaan (2003, 47) sosiaalisen tuen elementtejä ovat emotionaalisen tuen lisäksi, tietotuki, käytännön tuki ja vertaistuki. Vertaistuessa vanhemmat saavat itselleen vertailutietoa. Vanhemmat huomaavat, että lapsiperheen arjen ongelmat ovat tavallisia, eivätkä ne tee heistä huonoja vanhempia. Vertaistuen kautta heidän itsearvostuksensa säilyy.

Avointen varhaiskasvatustalvelujen toiminta keskittyy varhaiskasvatukseen, mutta sen tarkoituksena on myös tarjota aikuisille sosiaalisia kontakteja, vertaistukea ja muuta lapsen asioihin liittyvää tukea. (Rantanen & Vikman 2012, 4–5.) Avoimen varhaiskasvatuksen tavoitteisiin kuuluu tukea kotona olevien vanhempien vanhemmuutta ja jaksamista ammatillisen vuorovaikutuksen, avun ja tuen sekä toisilta aikuisilta saadun vuorovaikutuksen ja vertaistuen muodossa. Tavoitteisiin kuuluu myös muiden kotona lapsia hoitavien aikuisten kuin lasten vanhempien tukeminen ammatillisesti ja toisten aikuisten seuraa ja tukea tarjoten. Näitä aikuisia ovat esimerkiksi isovanhemmat ja perhepäivähoitajat. (Alila & Portell 2008, 76.) Perheiden vertaistuesta löytyy varsin vähän tutkimuksia, vaikka yleisesti tiedetään, että sen merkitys on tärkeää (Pajunen 2012, 20). Opinnäytetyön materiaalia kerätessäni huomasin, että varsinkin avoimen varhaiskasvatuksen tarjoamasta vertaistuesta oli kirjoitettu erityisen vähän tutkimuksellista tekstiä.

4 VARHAISKASVATUSPALVELUT LIEDOSSA

4.1 Lieto, kunta Aurajoen sylissä

Lieto on Turun naapurikunta Lounais-Suomessa. Kunnan väkiluku on noin 19 000 (väkiluku 1.1.2015, 19 172) asukasta. Lieto on Varsinais-Suomen suurin maaseutukunta, jossa on useita taajamia. (Lieto 2015a.) Väestöstä 85 prosenttia asuu taajamissa (Tilastokeskus 2015). Lapsiperheiden määrä vuonna 2013 oli 47,2 prosenttia (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015b). Varsinais-Suomen kunnista Lieto on kasvattanut eniten asukasmääräänsä. Suhteellinen kasvu on ollut jopa nopeampaa kuin Helsingissä. Suuri osa Lietoon muuttavista on lapsiperheitä. (Turun Sanomat 2014a.) Turun ympäristökunnista Lieto on Maskun ohella lapsiperhevoittoisin (Taloussanomat 2013). Tutkimusten mukaan Lieto on hyvinvointikunta, jossa lapsiperheköyhyys on Varsinais-Suomen pienin (Turun Sanomat 2014c). EPSI Ratingin (2014) Kuntarating-tutkimuksen mukaan lietoilaiset ovat Suomen kolmanneksi tyytyväisimpiä arvioitaessa kunnallisia palveluja.

4.2 Lapsiperheiden palvelut

Lapsiperheiden suuri määrä tuo kunnalle haasteita muun muassa päivähoitopalvelujen järjestämisessä. Kotihoidon tuen kuntalisiä maksettiin 99 kunnassa vuonna 2012. Vuonna 2014 kotihoidon kuntalisiä maksavien kuntien määrä oli pudonnut 85 kuntaan. (Satakunnan Kansa 2014.) Lieto maksaa edelleen kotihoidon kuntalisiä, vaikka summa on viime vuosina pienentynyt. Kotihoidontuki kuntalisineen mahdollistaa lasten kotona hoitamisen, ja lisää tätä kautta avoimien varhaiskasvatuspalvelujen tarvetta.

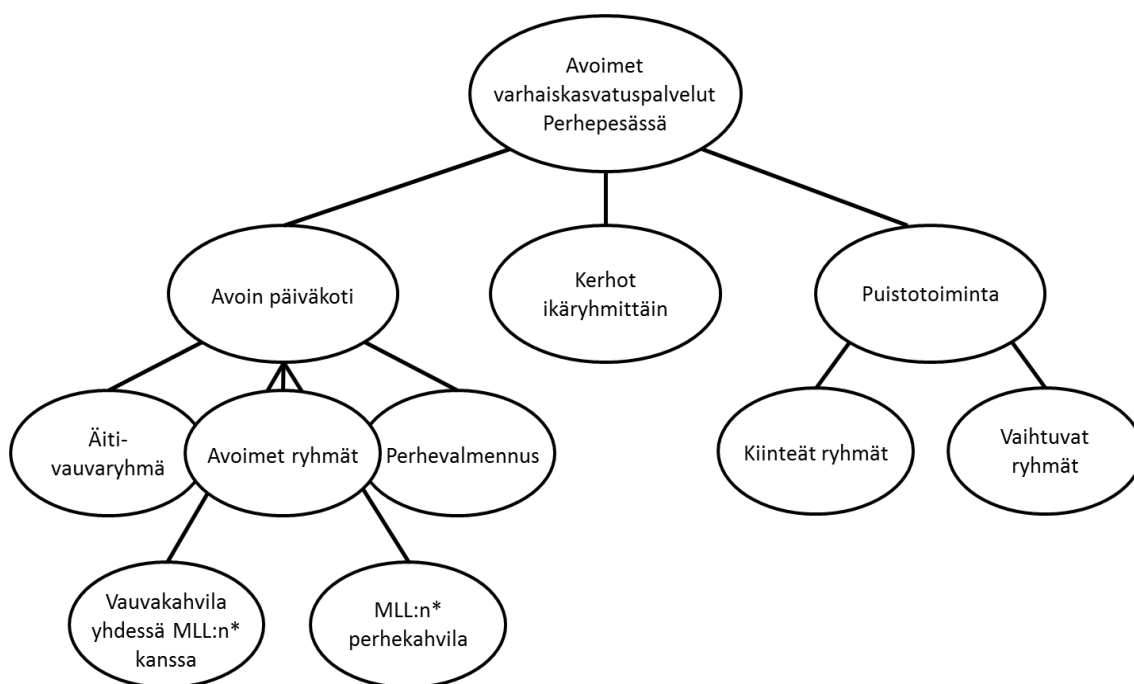
Liedossa toimii kahdeksan kunnallista päiväkotia, joista kolme sijaitsee keskustan alueella ja viisi eri taajamissa. Lisäksi kunnassa toimii kuusi yksityistä päiväkotia, kolme keskustassa ja kolme kunnan eri taajamissa. Päiväkotien lisäksi hoitopaikkoja on tarjolla hoitajan kotona tapahtuvassa perhepäivähoi-

dossa sekä ryhmäperhepäivähoidossa, jossa hoitajat hoitavat lapsia kunnan osoittamissa tiloissa. Ryhmäperhepäiväkoteja kunnassa on kaksi, joissa yleisimmin työskentelee kaksi hoitajaa kahdeksaa lasta kohti. Perheillä on myös mahdollisuus palkata yksityisen hoidon tuen kuntalisällä kunnan hyväksymä hoitaja kotiin. (Lieto 2015b.)

Liedossa lapsiperheiden palvelut tarjoavat tukea lapsiperheille. Näitä palveluja ovat perheneuvonta, lastensuojelu ja lapsiperheiden kotipalvelu. Erityisen varhaisen tuen palveluja antaa perheneuvolan sosiaalityöntekijä. Hän työskentelee yhteistyössä muun muassa neuvolan ja varhaiskasvatuksen kanssa. Perheneuvolasta perheet saavat tukea vanhemmuuteen, ristiriitoihin perheenjäsenten välillä tai, kun perhettä kohtaa kriisi, esimerkiksi vakava sairaus, avioero, työttömyys tai kuolema. Lapsiperheiden kotipalvelu/perhetyö on tarkoitettu perheiden tilapäiseen tukemiseen. Tällaisia tuentarpeita voi olla sairaus, synnytys, alentunut toimintakyky tai muu syy. Lastensuojelu turvaa lapsen oikeuksia vaikuttamalla yleisiin kasvuoloihin, tukemalla vanhempia kasvatuksessa ja tarvittaessa tekemällä perhetyötä yhteistyössä perheen verkoston kanssa. (Lieto 2015b.)

4.3 Avoimet varhaiskasvatuspalvelut

Liedon kunnan tarjoamia avoimia varhaiskasvatuspalveluita ovat avoin päiväkotiperhepesä, varhaiskasvatuskerhot, puistotoiminta ja yhdessä Mannerheimin Lastensuojeluliiton kanssa vauvakahvilatoiminta. Olen koonnut Liedon kunnan avointen varhaiskasvatuspalvelujen eri toiminnot kuvioon 2.

* MLL, Mannerheimin lastensuojeluliiton Liedon paikallisyhdistys

KUVIO 2. Liedon kunnan avointen varhaiskasvatuspalvelujen toiminnot

Perhepesä on Liedon keskustassa sijaitseva avoin päiväkot, joka on perustettu vuonna 2008. Päiväkodin toiminnasta vastaa päiväkodin johtaja, jonka työpiste ei sijaitse Perhepesässä, vaan läheisessä Jokilaakson päiväkodissa. Perhepesässä työskentelee lastentarhanopettaja, perheohjaaja ja kolme kerho/puisto-ohjaajaa. Perheohjaajan vastuulla on avointen varhaiskasvatuspalvelujen perheohjaus. Hän työskentelee avoimessa päiväkodissa. Lastentarhanopettaja vastaa avoimen varhaiskasvatuksen pedagogiikasta ja työskentelee varhaiskasvatuskerhoissa. Kerho/puisto-ohjaajat työskentelevät kerhoissa ja puistoissa.

Avoin päiväkot on tarkoitettu alle kouluikäisille lapsille ja vanhemmille tai muulle aikuiselle lapsen kanssa. Avoimen päiväkodin tarkoituksena on tarjota lapsille leikkiseuraa ja aikuisille vertaisseuraa. Päiväkodissa kokoontuvat eri-ikäisille tarkoitettavat avoimet ryhmät, kiinteä äiti-vauvaryhmä ja neuvolan perhevalmennus. Avoimet ryhmät on tarkoitettu kotihoidossa oleville lapsille ja heidän vanhemmilleen tai hoitajilleen. Ohjelmassa on joka päivä yksi ohjattu toiminta, esimerkiksi askartelu, ja lisäksi laulu- tai leikkihetki. Toimintaan ei tarvitse

ilmoittautua etukäteen ja osallistuminen on maksutonta. Kerran kuussa valmistetaan ruokaa, josta asiakkaat maksavat pienen maksun.

Äiti-vauvaryhmä on synnytyksen jälkeinen ryhmä, johon äidit osallistuvat vauvoineen. Ryhmä on tarkoitettu ensisijaisesti ensisynnyttäjille. Ryhmä kokoontuu viikoittain yhteensä kahdeksan kertaa. Jokaisella kerralla käsitellään keskustelun ja toiminnallisesti tiettyä aihetta. Ryhmän tarkoituksena on, että äidit saavat jakaa kokemuksia vauva-arjesta ja saavat uusia oivalluksia arjessa jaksamiseen. Tarkoituksena on myös tutustuttaa äidit toisiinsa ja tarjota mahdollisuus verkostoitua samassa elämäntilanteessa olevien kanssa. Jokaisella kerralla tehdään myös harjoite, joka tukee varhaista vuorovaikutusta.

Lastenneuvolan perhevalmennuksen tapaamisista osa järjestetään yhteistyössä perhepesän kanssa. Näin perhepesän palvelut tulevat tutuiksi vanhemmille jo odotusaikana. (Lieto 2015c.) Mannerheimin lastensuojeluliitto (MLL) (2014a) järjestää kerran viikossa vauvakahvilan yhdessä Perhepesän kanssa. Kahvila on tarkoitettu alle 1,5-vuotiaiden lasten perheille. Kahvittelun ja vapaan yhdessäolon lisäksi kahvilassa vieraillee eri alojen ammattilaisia ja esittelijöitä liittyen vauvaperheen arkeen. Mannerheimin lastensuojeluliitto järjestää lisäksi kerran viikossa Perhepesän tiloissa perhekahvilan. Kahvila on tarkoitettu alle kouluikäisille lapsille yhdessä aikuisen kanssa. Aikuinen voi olla kummi, mummi tai muu lapselle läheinen henkilö. Kahvilassa voi tavata uusia ihmisiä ja puuhailaa kaikkea mukavaa yhdessä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014b.)

Perhepesässä toimivat varhaiskasvatuskerhot 3-, 4- ja 5-vuotiaille lapsille. Kerhot on tarkoitettu kotona tai yksityisessä perhepäivähoidossa oleville lapsille. Kerhossa lapsi voi opetella ryhmässä toimimisen taitoja ja saa ikäistään leikki-seuraa. 3-vuotiaiden kerho kokoontuu kerran viikossa. 4–5-vuotiaiden kerho kokoontuu kaksi kertaa viikossa. Kerhon toiminta sisältää mm. laulua, leikkiä, askartelua ja liikuntaa. (Lieto 2014a.)

Perhepesä järjestää neljänä päivänä viikossa puistotoimintaa päiväkodin välittömässä läheisyydessä sijaitsevassa puistossa. Toiminta on tarkoitettu alle kouluikäisille, mutta yli 18 kuukautta vanhoille lapsille. Puistossa on kolme

aamupäiväryhmää ja yksi iltapäivisin kokoontuva ryhmä. Aamupäiväryhmistä kaksi on kiinteitä ja yksi vaihtuville kävijöille tarkoitettu ryhmä. Iltapäiväryhmä on suunnattu 4–5-vuotiaille vaihtuville kävijöille. Ryhmä retkeilee lähiympäristössä. Kaikkiin ryhmiin haetaan kunnan Internet-sivujen kautta. (Lieto 2014b.)

Lapset osallistuvat avoimen päiväkodin toimintaan vanhempiensa tai muun aikuisen kanssa. Vanhempien läsnäolo mahdollistaa hyvin kasvatuskumppanuuden ja siihen kuuluvan vanhemmuuden tukemisen. Kasvatuskumppanuuden toteutuminen edellyttää luottamusta ja tasavertaisuutta henkilöstön ja vanhempien välillä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31). Avoimessa päiväkodissa henkilöstöllä on mahdollisuus olla vanhempien kanssa vuorovaiikutuksessa. Keskusteluille on aikaa ja niiden kautta vanhempien ja henkilöstön välillä syntyy luottamuksellinen suhde. Luottamuksellisessa suhteessa vanhempien on helppo lähestyä henkilöstöä ja saada heiltä ammatillista tietoa lasta koskevista, mieltä askarruttavista asioista. Avoin päiväkotiperhepesän asiakkaista suurin osa on vakiokävijöitä. Tämä edesauttaa selvästi luottamussuhteen syntyä. Asiakkaiden joukossa on jonkin verran myös satunnaisempia kävijöitä. Heidän kanssaan ei välttämättä saada kehittymään syvää kasvatuskumppanuutta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 31) sanotaan, että lasten vanhemmille järjestetään mahdollisuuksia keskusteluihin kasvatuksesta myös muiden vanhempien ja henkilöstön kanssa. Avoimen toiminnassa tämä toteutuu, koska vanhemmat ovat hyvin toiminnassa läsnä ja usein syntyy spontaaneja keskusteluja kasvatuksesta henkilöstön ja vanhempien kesken. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen muissa toiminnoissa puistossa ja varhaiskasvatuskerhoissa kasvatuskumppanuuden toteutuminen on haastavampaa kuin avoimessa päiväkodissa. Lasten vanhempien kanssa ollaan tekemisissä lähinnä tulo- ja hakutilanteissa, jolloin harvoin on aikaa syvällisemmälle keskustelulle. Keskustelua voidaan käydä vanhempainilloissa ja tietysti varaamalla henkilökohtainen keskustelu-aika.

Liedon avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa vertaistoimintaa on aikuisille ja lapsille tarjolla avoin päiväkotiperhepesän avoimissa ryhmissä ja kiinteässä äiti-vauvaryhmässä. Varhaiskasvatuskerhot ja puistotoiminta tarjoavat lapsille vertaisseuraa. Näissä toimintamuodoissa aikuisten vertaistoiminnan järjestä-

minen on vaikeampaa, koska kontakti lasten vanhempien välillä tapahtuu harvoin ja vain lyhyen ajan kerrallaan. Avoimissa ryhmissä vanhemmilla on mahdollisuus tavata toisiaan säännöllisesti usean tunnin ajan. Avointen ryhmien vanhempien ajatukset liikkuvat hyvin samojen kysymysten äärellä. Heillä on pohdittavanaan samankaltaisia kysymyksiä esimerkiksi lasten ruokailusta, puheen kehityksestä tai tulevan päivähoitomuodon valinnasta. Ryhmässä vanhemmilla on mahdollisuus jakaa kokemuksiaan ja saada oivalluksia muiden kokemuksista. Avoimet ryhmät ovat pääsääntöisesti erittäin keskustelevia ja mahdollistavat hyvin vertaistuen toteutumisen. Avoimet ryhmät ovat pyrkineet saamaan toimintaan ja vertaistuen piiriin myös lasten kotona olevia vanhempia muun muassa järjestämällä Perhepesän oman sählyvuoron ja esimerkiksi isien ja lasten yhteisen linnunpönttörakennusillan.

”Äitiyttä ei voi opiskella korkeakoulussa eikä sivuaineeksi valita kaaoksen tai hermojen hallintaa...” Tällä Elina Takalan runolla Liedon avointen varhaiskasvatuspalvelujen perheohjaaja usein aloittaa uuden äiti-vauvaryhmän kokoontumisen. Äiti-vauvaryhmä on ammattilaisen ohjaama vertaistukiryhmä, jossa äidit tapaavat toisiaan kahdeksan viikon ajan, kerran viikossa, kaksi tuntia kerrallaan. Ryhmässä äidit jakavat kokemuksia vauva-arjesta, saavat tukea arjessa jaksamiseen ja tutustuvat toisiinsa. Heillä on mahdollisuus ryhmässä verkostoitua ja jatkaa tapaamisia ryhmän loputtua. Liedon äiti-vauvaryhmässä vertaistuella on vahva yhteisöllistävä merkitys. Lieto on muuttovoittokunta ja uudet äidit ovat usein vailla samassa elämäntilanteessa olevia tuttavita tai heidän sosiaalinen verkostonsa on kaukana. Liedon ryhmissä toisiin äiteihin tutustuminen ja tapaamisten jatkaminen ryhmän jälkeen on koettu antoisaksi ja tärkeäksi. Äidit kertovat usein odottavansa innolla tapaamisia. Myös käsiteltävät aiheet ovat saaneet kiitosta, vaikeitakin asioita pystytään avoimesti ryhmässä käsittelemään. Äidit saavat myös varmuutta omaan äitiyteensä ja tekemiinsä valintoihin. Harmillisinta onkin palautteiden mukaan ollut ryhmän loppuminen. (Metsäpalo 2013, 14–15.)

5 TOIMINNALLISEN OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tavoite

Opinnäytetyön tavoitteena on tehdä toimiva, avointen varhaiskasvatuspalvelujen toiminnan mukaisesti räätälöity varhaiskasvatussuunnitelma. Suunnitelmaa tullaan noudattamaan Liedon kunnan avoin päiväkotiperhepesässä, varhaiskasvatuskerhoissa ja puistotoiminnassa. Tavoitteena on myös saada henkilökunta ja asiakasperheet mukaan varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan. Opinnäytetyön osana on kehittämistehtävä, jossa henkilökunta pyritään sitouttamaan suunnitelman noudattamiseen työssään.

Kehittämistutkimus tehdään, kun jonkin ilmiön tai asian halutaan olevan paremmin (Kananen 2012, 13). Tutkimuksellisen opinnäytetyön vaihtoehtona voidaan tehdä toiminnallinen opinnäytetyö (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9). Kehittämistutkimuksen ja toimintatutkimuksen välinen ero on vain hienoinen. Kummassakin pyritään muutokseen tai parannukseen (Kananen 2012, 41). Kehittämistutkimuksen aihe saadaan usein työelämästä, alalta, josta opiskelijalla on perustiedot ja ehkä myös työkokemusta (Kananen 2012, 13). Toiminnallinen työ voi olla esimerkiksi ohjeistus, opastus tai tapahtuman toteuttaminen, joissa toteutustapana voidaan käyttää vihkoa, kirjaa, opasta, cd:tä, tai kotisivuja. Toiminnallisessa opinnäytetyössä on tärkeää muodostaa kokonaisuus käytännön toteutuksesta ja sen raportoinnista tutkimusviestinnän keinoin. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.)

5.2 Lähtökohdat

Työskennellessäni avoin päiväkotiperhepesässä keväällä 2014 Liedon kunnan varhaiskasvatusjohtaja pyysi minua toteuttamaan sosionomiopintojeni opinnäytetyönä Liedon avointen varhaiskasvatuspalvelujen varhaiskasvatussuunnitelman (vasu). Syksyllä 2014 opinnäytetyöseminaarissa sain vahvistuksen, että aihe soveltuu opinnäytetyöksi. Aihe on pedagogisesti varhaiskasvatukseen

liittyvä, joten se sopii myös lastentarhanopettajapätevyyden hankkimiseen. Sopimus opinnäyteyhteistyöstä allekirjoitettiin lokakuussa 2014.

Liedon kunnassa on laadittu ensimmäinen varhaiskasvatussuunnitelma vuonna 2006. Suunnitelmaa on uudistettu vuonna 2012. Kunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma luo puitteet yksikkökohtaisille suunnitelmille, joita laaditaan esimerkiksi päiväkodeissa. Päiväkodeissa jokaiselle lapselle tehdään lisäksi oma henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsikohtaisten suunnitelmien pohjalta päiväkotien eri ryhmät ovat lisäksi koonneet niin sanottuja ryhmävasuja. Avoimessa varhaiskasvatuksessa ei ole laadittu aiemmin yksikkökohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa. Lapsikohtaisia varhaiskasvatussuunnitelmia ei avoimessa varhaiskasvatuksessa laadita. Lasten henkilökohtaisten suunnitelmien laatiminen ei ole tarkoituksenmukaista, koska lapset ovat avoimessa päiväkodissa satunnaisesti ja kerhoissa sekä puistossa vain 1–2 kertaa viikossa, muutaman tunnin kerrallaan (Lindholm 2015). Varhaiskasvatuskerhosta esiopetukseen siirtyville lapsille täytetään tiedonsiirtolomake, jonka vanhemmat voivat halutessaan antaa esiopetusyksikköön.

Opinnäytetyönä tekemäni vasun tuli perustua kunnan yleiseen käytössä olevaan vasuun. Avoimen vasun haluttiin ilmentävän juuri avoimen toimintoja. Vasuun ei haluttu pitkiä tekstejä, vaan mieluummin runsaasti kuvia ja vähän helppolukuista tekstiä. Usein pitkät tekstit eivät houkuttele lukemaan ja kuvat tukevat ja vahvistavat tekstin sanomaa. Lyhyellä tekstiosuudella haluttiin tukea helppolukuisuutta. Lyhyttekstisyys tavoittelee verkkotekstityyliä, johon nuoret vanhemmat ovat tottuneet. Näin vasua olisi helppo lukea esimerkiksi mobiililaitteilla.

5.3 Suunnittelu

Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei ole välttämätöntä käyttää tutkimuksellisia menetelmiä. Tutkimuskäytäntöjä voidaan käyttää väljemmin kuin tutkimuksellisessa työssä. Tiedon keräämisen menetelmät ovat silti samat. Tutkimus on lähinnä tiedonhankinnan apuna tehtävää selvitystä. Laadullisessa tutkimuk-

sessä aineisto kerätään esimerkiksi lomakekyselynä tai teemahaastatteluina yksilöille tai ryhmille. Kerätyn aineiston tulee vastata ennen kaikkea toiminnallisen opinnäytetyön sisällöllisiin tavoitteisiin eikä sen määrä ole niin tärkeää kuin laatu. (Vilka & Airaksinen 2003, 63–64.) Teemahaastattelu on Vilka ja Airaksisen (2003) mukaan eniten käytetty toiminnallisten opinnäytetöiden aineistonkeruutapa. Tutkimusmenetelmä koostuu tavoista ja käytännöistä, joilla kerätään havaintoja. Metodi eli menetelmä on sääntöjen ohjaama menettelytapa, jolla etsitään tietoa tai pyritään ongelman ratkaisuun. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 183.) Kanasen (2012, 92) mukaan voidaan laadullisen tutkimuksen menetelmät jakaa tiedonkeruu ja analyysimenetelmiin. Laadullisen tutkimuksen kolme tärkeintä tiedonkeruumenetelmää ovat erilaiset dokumentit, teemahaastattelut ja havainnointi. Monet tutkijat puoltavat eri menetelmien yhdistämistä tutkimuksessa. Useat menetelmät lisäävät luotettavuutta. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 38.) Menetelmien valinta on riippuvainen tutkittavasta ilmiöstä tai teoreettisesta lähestymistavasta (Moilanen 1995, 27). Työn tekemisen aluksi pitää tekijän saada niin sanottu esiyymmärrys työn kohteena olevasta asiasta tai ilmiöstä. Tähän hyvä tietolähde ovat esimerkiksi työyhteisön ihmiset. Tämän jälkeen tekijä aloittaa systemaattisen tiedonkeruun aiheesta. Kirjallisuuteen perehtyminen on opinnäytetyössä pakollinen osio. Teoriat, mallit, käytänteet ja raportit auttavat aiheen jäsentämisessä. Kirjallisuudesta tekijä löytää ongelmanratkaisukeinoja, työkaluja ja menetelmiä. Huippuammattilaisen tai asiantuntijan, alalla kuin alalla, erottaa maallikosta käsitteiden hallinnan perusteella. Tekijän tulee hallita alan, mutta myös tieteen käsitteistö syvällisesti. (Kananen 2012, 56–57.)

Suunnittelin kokoavani avoimen vasun henkilökunnalta ja palvelujen käyttäjiltä, lasten vanhemmilta (tai muu aikuinen, myöhemmin tekstissä vanhempi), saamani informaation pohjalta. Tutkimussuunnitelmassani esitin käyttäväni menetelmänä henkilökunnan kanssa arvokeskustelua ja vanhempien kanssa laadittua käsittekarttaa. Suunnittelin myös lasten osallistamista vasun laadintaan esimerkiksi piirustusten avulla. Osana opinnäytetyötäni ja vasun kokoamista olisi kehittämistehtävä, jossa henkilökunta pyrittäisiin saamaan mukaan vasutyöhön ja sitoutumaan siihen. Henkilökunta pitäisi myös saada ottamaan vasu omaksi työvälineekseen ja kehittämään sen avulla työtään ja toimintojaan.

Syvensin tietämystäni Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, päivähoito-laista, varhaiskasvatuksesta, avoimesta varhaiskasvatuksesta, varhaiskasvatussuunnitelmasta, kasvatuskumppanuudesta ja vertaistuesta tutustumalla teoriaan kirjallisuuden kautta. Luin myös kirjallisuutta tutkimuksen tekemisestä, tieteellisestä kirjoittamisesta, tutkimus- ja ryhmähaastattelun tekemisestä sekä toiminnallisen opinnäytetyön ja kehittämistutkimuksen tekemisestä. Yleisesti tutkimuksen tekemiseen tutustuin Hirsjärvi, Remes ja Sajavaaran Tutki ja kirjoita teoksen sekä Lempiäinen, Löytty ja Kinnusen Tutkijan kirjan kautta. Aineistonkeruumenetelmistä ja kehittämistutkimuksesta luin Kanasen Kehittämistutkimus teoksesta. Haastattelututkimustietoa hain Hirsjärvi ja Hurmeen Tutkimushaastattelu sekä Moilasen Ryhmähaastattelu työyhteisössä teoksista kuin myös Kanasen Kehittämistutkimus kirjasta. Toiminnallisesta opinnäytetyötutkimuksesta ovat kirjoittaneet Vilkka ja Airaksinen teoksessaan Toiminnallinen opinnäytetyö.

Opinnäytetyöprosessin aikana perehdyin avoimeen varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatussuunnitelmiin liittyviin opinnäytetöihin. Tutustuin Auran, Liedon, Maskun kuntien sekä Turun ja Naantalin kaupunkien varhaiskasvatussuunnitelmiin sekä Porvoon kaupungin avoimien varhaiskasvatuspalvelujen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Aihealueelta tehdyistä opinnäytetöistä tarkastelin lähemmin muun muassa Hirvosen ja Hulkkosen opinnäytetyötä, jossa he tekivät Kontiolahden kunnalle avoimen päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelman. Sekä Pöyskön ja Räihän opinnäytetyötä, jossa tehtiin varhaiskasvatussuunnitelma Haukiputaan kunnassa toimivalle yksityiselle päiväkodille.

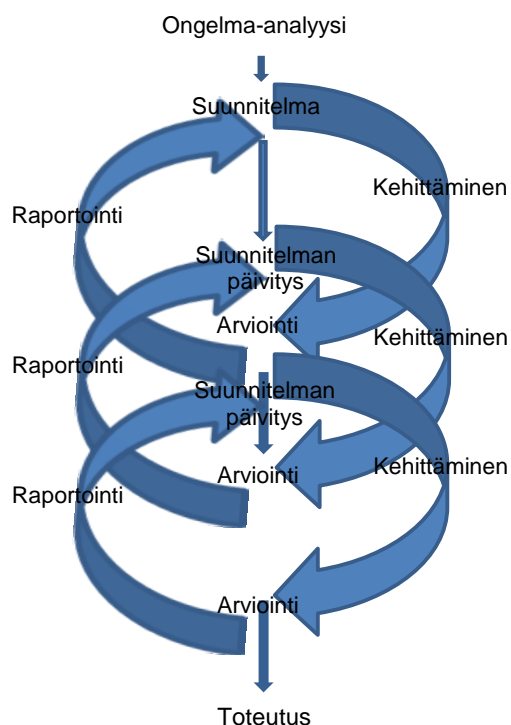
5.4 Toteutus

Toteutus tarkoittaa kaikkea toimintaa, jonka avulla saavutetaan lopputulos. Ohjaus ja toteutus yhdessä muodostavat hankkeen hallinnan; suunnittelun, koordinoinnin, päätökset, toimeenpanon ja valvonnan sekä ihmisten johtamisen. (Heikkilä, Jokinen & Nurmela 2008, 113.)

Minulla oli vahvat perustiedot päivähoidosta ja varhaiskasvatuksesta työskenneltyäni alalla noin 20 vuoden ajan. Liedon kunnan vasu oli minulle entuudestaan tuttu työväline. Olin myös osallistunut Liedon kunnan päiväkotikielitoiminnan yksikkövasun laatimiseen. Aloitin vasun koostamisen Työyhteisön kehittämisen ja johtamisen -harjoittelujaksosi aikana. Olin kyseisenä ajanjaksona avoin päiväkotikielitoiminta Perhepesässä sekä harjoittelijana että työntekijänä.

5.4.1 Kehittämistehtävä

Kehittäminen tapahtuu nykyisin usein projektina. Projekti eli hanke on aikataulutettu ja sillä pyritään suunnitelmallisesti sovittuun päämäärän saavuttamiseen. Hankkeen eteneminen kehittämissyklinä johtaa tavoitteiden täsmentymiseen. Tämä tapahtuu useiden limittyneiden ja osin päällekkäistenkin havainnointi-, reflektointi-, tarkastelu-, suunnittelu- ja toimintavaiheiden kautta. Pieniä hankkeita voidaan kutsua kehitystehtäviksi. (Heikkilä ym. 2008, 25–26.) Kehittämistarpeen on synnyttävä aidosta ongelmasta. Kehittämistutkimus aloitetaan ongelma-analyysillä, jonka avulla selvitetään kehittämisen tarpeet, mahdollisuudet ja haasteet. Kun kehittämistavoitteet ovat selvillä, laaditaan kehittämissuunnitelma. Suunnitelmaa päivitetään työn edistyessä. Käytännössä toteutetaan jatkumona kehittämissyklejä, jotka muodostuvat kehittämis-, arviointi-, ja raportointivaiheista. Kuviossa 3 kuvataan Pernaata mukailleen kehittämissykli. Aikaansaannosta kehitetään, arvioidaan, jatkokehitetään ja uudelleen arvioidaan. Haasteista nousee uusia tavoitteita ja sykli kiertää uudelleen. (Perna 2013, 19.)

Kuvio 3 Tutkimuksen kehittämissykli Pernaata (2013, 19) mukaillen

Kehittämistutkimuksen määrittely ei ole yksiselitteistä. (Perna 2013, 12.) Kehittämistyössä voidaan ajatella toisena ääripäänä olevan tieteellisen tutkimuksen ja toisena kriitikittömän kehitystyön, josta Ojasalo, Moilanen & Ritalahti (2014, 17) käyttää käsitettä arki ajatteluun perustuva kehittäminen. Tutkimuksellinen kehittämissyö sijoittuu näiden välimaastoon. Se saa usein alkunsa organisaation kehittämistarpeista tai muutoshalusta. Siihen kuuluu yleensä käytännön ongelmien ratkaisua ja uusien käytäntöjen tuottamista. (Ojasalo ym. 2014, 19.) Kehittäminen kytkeytyy tieteelliseen tutkimukseen, mutta kehittämistä voidaan tehdä myös ilman tieteellistä kytkentää. Kehittämistoiminta tähtää olemassa olevan olennaiseen parantamiseen. (Heikkilä ym. 2008, 18–22.)

Tämän työn tarve oli selkeä, avoimen oman yksikkövasun puuttuminen. Avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa oli käytössä kunnan yleinen varhaiskasvatussuunnitelma, mutta henkilökunta koki, että heidän toimintansa tarvitsee oman, erityisesti heille tehdyn suunnitelman. Yksikkövasun toteutus oli juuri nyt mahdollista, koska organisaation johdolta oli tullut siihen tilaus. Kehittämissuunnitelma muodostui yhteistyössä ohjaajan kanssa käymissämme keskusteluissa.

5.4.2 Viestintä

Kehittämishankkeessa myös viestintä on tärkeää. Tiedottaminen tulisi alkaa jo ennen hankkeen käynnistämistä. Toteutusvaiheessa viestintä on tiedottamista ja hankkeen päätyttyä raportointia ja uutisointia. (Heikkilä ym. 2008, 117–118.) Ennen harjoitteluni alkamista ohjaajani, Perhepesän perheohjaaja, oli keskustellut työyhteisön kanssa tulostani. Työyhteisö oli minulle entuudestaan tuttu. Työskentelin Perhepesässä perheohjaajan sijaisena kevään 2014 ajan. Tämä oli opinnäytetyöprosessissa etu, mutta myös haaste. Jotta työajankäyttöäni ei työyhteisössä ihmeteltäisi, kerroin heti harjoittelujaksosi alussa viikkopalaverissa, että olen työsuhhteessa, mutta myös opiskelijaharjoittelijana. Halusin koko työyhteisön tietävän, että olen osan työajastani päiväkodin johtajan luona ja, että minulla on siihen perusteltu syy.

Organisaatiot koostuvat yksilöistä, jotka muodostavat henkilöstön. Organisaation toiminta muodostuu henkilöstön osaamisesta ja oppimisesta sekä niiden yhdistelmästä. Organisaatiolta edellytetään yhdessä työskentelyä, keskustelun avoimuutta ja yhteistä tahtotilaa, jotta toivottu tulos saavutetaan. (Heikkilä ym. 2008, 40–41.) Kaikilla organisaation jäsenillä on yhteisvastuu työyhteisön toimivuudesta (Laaksonen, Niskanen & Ollila 2012, 251). Haasteeksi voi muodostua työkuultuurissa olevat oletukset siitä miten asioiden tulee olla tai mitä voi ilmaista. Tiimityönä tehtävä hanke madaltaa hierarkiaa. Henkilöstön mukaan ottaminen, motivointi ja sitouttaminen on johdon tärkeä tehtävä. Kehittämishankkeessa työskentelylle ja hankkeen kestolle tulee varata aikaa. (Heikkilä ym. 2008, 40–42.)

Viikkopalaverissa kerroin, että teen opinnäytetyönäni heille avoimeen oman vasun. Työyhteisö vaikutti innostuneelta. Oma vasu oli ollut jo pidemmän aikaa henkilökunnan ”toivelistalla”. Keskustelimme alustavasti varhaiskasvatussuunnitelmasta ja muun muassa sen ulkoasusta. Ehdotin, että oman kiinnostuksensa mukaan henkilökunta voisi katsoa esimerkiksi netistä muiden kuntien varhaiskasvatussuunnitelmia.

5.4.3 Tiedon keräämisen menetelmät

Tutkimusmenetelmien hallinta, tutkimusprosessin tunteminen ja tutkimukseen liittyvän perustiedon hallinta on tärkeää hankkeen vetäjälle. Kehittämishankkeeseen osallistuvan henkilöstön joukossa hallintataso voi vaihdella. Myös yhteistoimintakykyä, projektinhallinta- ja johtamistaitoja tarvitaan kehittämishankkeessa. (Heikkilä ym. 2008, 38–39.) Aihealueen ja projektinhallinnan lisäksi tulee kehittämishankkeen vetäjän osata myös kehittäminen, jonka tulee näkyä aloitteellisuutena, innovatiivisuutena ja monipuolisena menetelmäosaamisena (Ojasalo ym. 2014, 20).

Keskustelin ennen ensimmäistä viikkopalaveria ohjaajani kanssa vasun kokoamisesta ja siinä käytettävistä menetelmistä. Pyrkimykseni oli valita käyttöön sellaiset tutkimusmenetelmät, jotka sopivat parhaiten tiedonkeruuseen juuri tältä kohderyhmältä. Menetelmiä valitessani otin huomioon muun muassa henkilökunnan ryhmädynamiikan, varhaiskasvatuspalvelujen eri toimintamuotojen erilaisuuden sekä asiakkaiden vaihtuvuuden. Olimme molemmat ohjaajani kanssa yhtä mieltä siitä, että kaikkien käyttäjäryhmien tulee tasa-arvoisesti pystyä osallistumaan suunnitteluun.

Hirsjärvi, Remes ja Sajavaaran (2013, 207) mukaisesti haastattelu on keskustelua, jossa haastattelijalla on ohjat. Ryhmähaastattelu on tehokas tapa kerätä tietoa usealta henkilöltä yhtä aikaa (Hirsjärvi ym. 2013, 201). Ryhmähaastattelulla saadaan kerätyksi tiivistettyä tietoa (Kananen 2012, 100).

Tilanteessa, jossa haastatteluryhmä saa itse määritellä keskusteluaiheet, päästään lähemmäs työyhteisön todellisuutta. Avoin, ei-ohjattu ryhmähaastattelutilanne, antaa suuren merkityksen ryhmädynamiikalle. Ryhmässä syntyy sosiaalisia voimia, jotka vaikuttavat ryhmän käyttäytymiseen ja ajatuksiin. Ryhmässä ihmiset herkästi muuttavat käsityksiään sosiaalisesti arvostetun suuntauksen mukaisiksi. Haastattelijan tehtävä on pitää ryhmä toimivana ja huomioida sekä sosiaalisen aseman ja ”puhevallan” omijat kuin myös ryhmän hiljaiset. (Moilanen 1995, 42–55.) Haastattelijan tulee pitää huolta, että keskustelu pysyy teeman mukaisena ja että kaikilla on mahdollisuus osallistua keskusteluun (Hirsjärvi & Hurme 2000, 61). Ryhmähaastatteluun on varattava tarpeeksi aikaa ja haastattelun puitteet järjestettävä rauhalliseksi ja miellyttä-

väksi. Avoimen keskustelun ryhmähaastattelut ovat aikaa vieviä. On huomioitava, että haastattelun ei tulisi kestää kerrallaan kuin noin kaksi tuntia. Haastattelijan tulee omaksua asiallinen, puolueeton haastattelijan rooli ja unohtaa omat henkilökohtaiset tarpeensa ja ammattiroolinsa, jos hän kuuluu esimerkiksi samaan työyhteisöön kuin haastateltavat. (Moilanen 1995, 58–61.)

Lomakekysymysten ja teemahaastattelun kysymysten tekemisessä auttaa kohderyhmän tunteminen (Vilkkä 2005, 105). Haastattelu ja kysely kertovat mitä henkilöt ajattelevat, mutta nämä tiedonkeruumenetelmät eivät kerro mitä todellisuudessa tapahtuu. Havainnointi on keino saada selville toimivatko henkilöt siten kuin he kertovat. (Hirsjärvi ym. 2013, 212.)

Alun perin suunnitelmani oli kerätä asiakkailta tietoa käsitekartan avulla. Päädyin kuitenkin keräämään vanhemmille tärkeitä asioita lomakekyselyllä, koska kaikissa toimintamuodoissa ei olisi ollut tasapuolista mahdollisuutta käsitekartan toteutukseen. Avoimessa päiväkodissa käsitekartan laatiminen olisi ollut helppo toteuttaa päivätoiminnan yhteydessä, mutta esimerkiksi puistojen ja kerhojen toiminnassa tämä ei olisi onnistunut. Lomakekyselyssä, joka löytyy liitteestä 1, asiakkaita pyydettiin kertomaan mitä he eniten arvostavat käyttämänsä toimintamuodon sisällössä. Koska avoimessa ei laadita lapsikohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa, vain yksikkökohtainen suunnitelma, ei lapsen ääni pääse kuuluviin. Suunnitteluun haluttiin saada myös lasten näkökulma, jotta heidän oikeutensa tulla kuulluksi ja osallistumisensa kasvatustoimintaan ja ympäristön suunnitteluun toteutuisi varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Lomakkeella kysyttiin vanhemmilta mikä avoimen toiminnassa on heidän lapselleen tärkeintä.

Arvojen tunnistaminen on monivaiheinen tapahtumaketju. Keskustelun ajatuksena on omien arvojen tunnistaminen ja niiden saattaminen näkyviksi. Hyvässä arvokeskustelussa ei tehdä hienoja määritelmiä, vaan sen perustana ovat kokemukset ja jatkuvuus. Kun arvot kirjataan, ne tehdään samalla näkyviksi. Jos arvoihin sitoudutaan, niistä voidaan puhua tavoitteina. Tavoitteiden tarkoitus on kehittyä arjen teoiksi. (Aaltonen 2003, 18–20; 95–97.)

Henkilökunnan kanssa työskentelymenetelmäksi valitsin teemoitetun ryhmähaastattelun, joka oli luonteeltaan arvokeskustelu. Haastatteluteemoina olivat

kuntavasun sisältöön kuuluvat asiat; arvot ja toiminta-ajatus, lapselle ominaiset tavat toimia, kasvatuskumppanuus, sisällölliset orientaatiot, moniammatillinen yhteistyö, eri kieli- ja kulttuuritausta ja varhaiserityiskasvatus. Henkilökunnalta selvitettiin heidän työssään tärkeiksi kokemia asioita. Etukäteen tiedostin haasteen saada ryhmätilanteessa jokaisen työntekijän ääni kuuluviin. Tähän varau-
duin jakamalla osallistujat etukäteen mietittyihin ryhmäkokoonpanoihin. Haastattelutilannetta alustin viikkopalaverissa, jossa sovimme aikatauluista kahteen ensimmäiseen haastatteluun. Ensimmäinen haastattelu sovittiin pidettäväksi pidennettynä viikkopalaverina. Toisen haastattelun ajankohdan sovimme olevan lähellä ensimmäistä kertaa. Näissä kahdessa teemoitetussa ryhmähaastattelussa henkilökunta kävi vilkasta arvokeskustelua ja pohti heille työssään tärkeitä asioita, jotka kirjasin ylös. Kolmannessa tapaamisessa henkilökunta keskusteli edellisellä kerralla esiin nousseista teemoista ja vasuun haluamastaan sisäl-
löstä. Neljännellä haastattelukerralla käytiin läpi aiempien tapaamisten aineis-
toa, ja niistä tehtiin yhteenveto. Vasuun toivottiin runsaasti kuvitusta. Koko pro-
sessin ajan olen ottanut valokuvia erilaisista toimintatilanteista. Henkilökunnalta ja vanhemmilta kerätyn materiaalin ja kuvien työstäminen vasuksi toteutui kesän 2015 aikana.

6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Ryhmähaastattelun avoimista vastauksista koostuu runsas aineisto. Työyhteisöhankkeessa analyysin ei tarvitse olla täysin perusteellista. Tietoa kerätään työyhteisöä varten, ei teorian rakentamiseen. (Moilanen 1995, 67–68.)

Henkilökunnan haastatteluista saadusta aineistosta nousivat esiin tärkeimmät asiat, jotka he halusivat vasuun sisällyttää. Henkilökunta piti ehdottomasti tärkeimpänä toiminnassa leikkiä, lapset tulevat avoimeen leikkiäkseen. Leikkiin houkuttelevaa, virikkeellistä ympäristöä pidettiin myös tärkeänä. Henkilökunnan mielestä lasten toiveille tulee toiminnassa ehdottomasti jättää tilaa. Tärkeänä pidettiin myös vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukemista. Henkilökunta keskusteli asioista innokkaasti ja mukana keskustelussa olivat kaikki työntekijät. Jonkin verran keskustelu rönsyili vasu-arvojen ulkopuolelle, mutta oli koko ajan haastattelijan kontrollissa. Moilasan (1995) mielestä haastattelijalla olisi hyvä olla tukihenkilö, joka auttaa avoimen suhtautumisen säilyttämisessä, rohkaisee ja auttaa jaksamaan. Haastattelutilanteen tallentaminen jollain menetelmällä on välttämätöntä. Jos haastateltavat eivät halua nauhoitusta tai videointia, korostuu hyvien muistiinpanojen tärkeys (Moilanen 1995, 64–65). Hyväksi toimintatavaksi osoittautui tukihenkilön läsnäolo kahdessa ensimmäisessä haastattelussa. Ohjaajan kanssa sovimme ennen haastatteluja, että haastatteluja ei taltioida mitenkään. Tämä osaltaan vahvisti niin sanotusti hiljaisempien työntekijöiden osallistumista. Tein haastattelutilanteista huolelliset muistiinpanot.

Aineistoa analysoitaessa kerätään keskeiset teemat, joiden sisälle luokitellaan ala-aiheet (Moilanen 1995, 67–68). Aineisto analysoidaan joko teemoittelulla tai tyypittelyllä. Se voidaan analysoida myös käyttämällä kumpaakin metodologiaa. Toiminnallisen opinnäytetyön laadullisella tutkimusmenetelmällä kerättyä aineistoa ei välttämättä tarvitse analysoida yhtä tarkasti kuin tutkimuksellisessa työssä. (Vilka & Airaksinen 2003, 56–58.) Vanhemmilta kerättiin vasu-materiaalia lomakekyselyllä. Lomakkeita jaettiin päiväkodissa, kerhoissa ja puistoissa. Lomakkeessa kysyttiin mitä vanhemmat eniten arvostavat avoimen toiminnassa. Tällä kyselyllä pyrittiin saamaan materiaalia vasun tekemiseen.

Kyseessä ei ollut toiminnan laatua mittaava kysely, joten kyselylomakkeessa ei tiedusteltu mitä vanhemmat esimerkiksi haluaisivat toiminnassa muuttaa tai kehittää. Vanhemmille haluttiin silti antaa mahdollisuus myös palautteen antamiseen. Lomakkeella oli tätä varten avoin vastaustila, johon vanhemmilta toivottiin terveisiä henkilökunnalle. Vanhempia pyydettiin myös kirjaamaan lasten eniten arvostamat toiminnot. Näillä vastauksilla haluttiin saada vasussa näkymään myös lasten osallisuus sen suunnitteluun. Vastauslomakkeita jaettiin kerho- ja puistotoiminnassa 80 kappaletta. Avoimessa päiväkodissa lomakkeita oli esillä kahden viikon ajan. Asiakkaat itse ottivat lomakkeen täytettäväkseen. Lomakkeita otettiin täytettäväksi noin 40 kappaletta. Kaikkiaan lomakkeita palautui 50 kappaletta, kokonaispalautusprosentiksi muodostui 38,75 (taulukko 1). Palautusmääristä voidaan tehdä tulkinta, että vanhemmille mukaan annettujen lomakkeiden palautuminen oli vähäisempää kuin päiväkodissa paikan päällä täytettyjen lomakkeiden palautuminen. Vanhempien vastauslomakkeiden sisältö jaoteltiin teemoittain kussakin toimintayksikössä päiväkodissa, kerhossa ja puistossa. Jaottelussa eriteltiin vanhemmille tärkeimmät asiat ja lapsille tärkeimmät asiat. Teemoja nousi kummassakin jaottelussa esille useita, jokaisessa yksikössä hieman eri teemat.

TAULUKKO 1. Vastauslomakkeiden lukumäärät toiminnoittain

	Lomakkeita jaettiin/otettiin täytettäväksi	Lomakkeita palautui	palautus %
Avoin päiväkot	50	29	58
Puistotoiminta	39	7	18 (17,95)
Kerhotoiminta	40	14	35
Yhteensä	129	50	39 (38,75)

Avoin päiväkot Perhepesässä lasten vanhemmat arvostivat eniten vertaistukea ja ohjattua toimintaa sekä askartelua. Kerhotoiminnassa vanhempien mielestä tärkeintä oli toiminnan monipuolisuus. He arvostivat sitä, että toiminta on lapsilähtöistä. Myös lasten mahdollisuus opetella ryhmässä sosiaalisia taitoja oli vanhempien mielestä tärkeää. Puistotoiminnassa vanhempien vastauksista

erottui selkeästi kolmena tärkeimpänä asiana sosiaalisten taitojen opettelu ryhmässä, toiminnan monipuolisuus ja ulkoilu. Lapsilta saatujen vastausten teemoittelussa kävi selvästi esille, että lasten ääni ei ehkä sittenkään tule vastauksissa kuuluviin niin paljon kuin etukäteen odotettiin. Tämä on sinänsä luonnollista, kun huomioidaan lasten ikärakenne. Avoin päiväkotiperhepesän ja puiston lapsiasiakkaat ovat vielä kovin pieniä. Kerholaiset ovat lapsista vanhimpia, heidän vastauksissaan voidaan olettaa olleen eniten lasten omia mielipiteitä. Lapset arvostivat toiminnassa kavereiden kanssa olemista ja kavereiden saamista. Kerholaisille tärkeitä olivat myös mukavat ohjaajat ja ryhmässä oleminen.

Hankkeen kuluessa tilannetta ja toimintaa arvioidaan ja reflektoidaan. Seuraetaan mitä on tehty, mitä ei, mitä seuraavaksi, mitä ongelmia on ilmennyt ja ollaanko aikataulussa. Aina hanke ei etene kuten on suunniteltu. Kehittämistyölle tyypillistä on muutos. Muutostarpeen hyödyllisyys on aina arvioitava tarkasti. On suhteutettava muutokseen käytettävä työpanos ja vaikutus tehtyyn työhön. (Heikkilä ym. 2008, 113–115.)

Vasutyöskentely eteni suunnitelmallisesti. Materiaali henkilökunnalta ja asiakailta kerättiin maaliskuussa 2015. Vasun kokoaminen lopulliseen muotoon tapahtui aikataulun mukaisesti tämän jälkeen. Prosessin aikana suunnitelmaa ja toteutusta uudelleenarvioitiin ja muutettiin. Alun perin tehtäväksi suunniteltu käsittekartta vaihtui lomakekyselyyn. Lasten osallistaminen vasusuunnitteluun alkuperäisessä suunnitelmassa olleiden piirustusten kautta vaihtui vanhempien kautta kerättyyn tietoon. Piirustuksista luovuttiin useasta syystä. Piirustusten kautta olisi saatu materiaalia lähinnä vain kerhotoiminnasta ja avoimen päiväkodin lapsilta, koska puistoissa piirustuksia olisi ollut käytännössä hankala toteuttaa. Piirustuksista olisi saatu vain vanhempien lasten näkökulma. Koska päädyttiin toteuttamaan lomakekysely vanhemmille, oli samassa yhteydessä mahdollista kerätä lasten mielipiteet ja saada vanhempien kautta myös pienempien lasten näkökulma mukaan. Prosessin edetessä jotkut vanhemmista osallistuivat työskentelyyn lomakekyselyyn vastaamisen lisäksi kommentoimalla vasukäsikirjoitusta ja osallistumalla valokuvaukseen. Tätä ei alkuperäisessä suunnitelmassa ollut. Varsinaisia ongelmia ei vasun kokoamisessa ilmennyt. Prosessi eteni

toteutusvaiheesta toiseen väliarviointien ja mahdollisten suunnitelmamuutosten myötä. Valmis vasu annettiin kommentoitavaksi varhaiskasvatusjohtajalle heinäkuun 2015 lopussa. Saatu palaute oli myönteistä. Vasu oli kirjoitettu selkeästi, kuvat olivat onnistuneita ja toivottu helppolukuisuus oli toteutunut. Vain orientaatioista kertovaa tekstiä pyydettiin lyhentämään ja selkeyttämään. Tehtyjen muutosten jälkeen varhaiskasvatusjohtaja hyväksyi vasun. Lomakauden päätyttyä vasu esitellään henkilökunnalle sekä lasten vanhemmille ja otetaan käyttöön. Liitteenä 2. on toiminnallisen opinnäytetyöni tuloksena syntynyt Liedon kunnan avointen varhaiskasvatuspalvelujen varhaiskasvatussuunnitelma.

Jotta tulokset saadaan osaksi jokapäiväistä työtä vaaditaan henkilöstöltä sitoutumista, ennakkoluulotonta asennetta muutokseen ja vahvaa ammatillisuutta sekä halua kehittää ja uudistaa omaa työtään. Mitä enemmän henkilöstö on hankkeeseen sitoutunut, sitä paremmin näkyy tulosten vaikutus työyhteisössä. Joskus kehittämishankkeen vaikutukset näkyvät vasta pitkänkin ajan kuluttua. (Heikkilä ym. 2008, 133–134.) Henkilöstö sitoutui hyvin vasutyöskentelyyn ja oli asenteiltaan erittäin myönteinen vasun käyttöön työvälineenä. Vasutyöskentelyn osana oli kehittämistehtävä, jossa tavoitteena oli saada henkilökunta ottamaan vasu omaksi työvälineekseen ja kehittämään sen avulla työtään ja toimintojaan. Tämä ei vasutyöskentelyn aikana ehtinyt aikataulusyistä toteutua. Avoimet varhaiskasvatuspalvelut olivat suljettuna heinä-elokuussa.

7 POHDINTA

7.1 Opinnäytetyöprosessin ja tuotoksen arviointi

Lasten hyvinvointi on kaikkien kasvattajien yhteinen asia. Aikuiset, vanhemmat ja ammattikasvattajat yhdessä luovat sille edellytykset. Varhaiskasvatussuunnitelman kautta yhteistoiminta toteutuu luontevasti. Perinteisesti vanhemmat ovat olleet sivussa yksikkökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman suunnittelusta, tekemisestä ja sen kehittämisestä. Ei pelkästään siten, että vain yksittäiset vanhemmat eivät olisi osallistuneet, vaan koko varhaiskasvatuskulttuuriin ei ole tällä tasolla kuulunut yhdessä tekemisen henki. Päiväkodin työntekijänä ja entisenä päiväkotilasten vanhempana asia oli minulle läheinen. Tartuin siksi innolla eteeni tulleeeseen tilaisuuteen laatia yksikkökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä henkilökunnan ja vanhempien kanssa. Uskon varhaiskasvatussuunnitelman tärkeyteen, siihen, että sen laatu ja merkitys näkyy arjen käytännöissä, kun suunnitelma on laadittu huolellisesti ja siitä on tehty käyttäjiensä näköinen. Tärkeää on itse vasun laadintaan osallistumisen lisäksi koko prosessi, tapaamiset, muodostuneet henkilösuhteet, ja tuotoksen jo valmistuttua prosessin jatkuminen kehittämisen muodossa.

Toiminnallisen opinnäytetyöni produktina syntyneen Liedon kunnan avoimien varhaiskasvatustalusten vasun tein ollessani osa avoimen työyhteisöä. Tämä oli sekä etu, että haaste. Avoimen toiminta oli minulle etäisesti tuttua jo ennen kuin aloitin työskentelyn siellä perheohjaajan sijaisena, mutta vasta toimintaan osallistuessani opin tuntemaan sen käytännöt ja henkilökunnan. Toimintaympäristön tuttuus oli selkeästi etu aloittaessani vasutyöskentelyn. Toisaalta prosessin aikana oli tasapainoteltava tutkijan ja työntekijän roolien välillä, mikä ei aina ollut helppoa. Etenkin haastattelutilanteissa, toimiessani teemoitettujen ryhmähaastattelujen vetäjänä jouduin tarkkaan keskittymään rooliini. Halusin vetäytyä työntekijän roolista ja olla tilanteessa vain tutkijana. Onnistuin mielestäni haastattelijan roolissa hyvin. Tavoitteeni oli saada tasapuolisesti materiaalia kaikilta henkilökunnan jäseniltä ja tämä myös onnistui. Olin tarkka, että vasusta tuli nimenomaan henkilökunnan ”näköinen”. Siihen ei sisälly omia mielipiteitäni,

joita kyllä helposti nousi esiin työskentelyn edetessä ja ollessa erittäin mielenkiintoista.

Avoim varhaiskasvatus ei edelleenkään ole uudessa tulevassa varhaiskasvatustulaisissa lain edellyttämää toimintaa. Mielestäni avoimet varhaiskasvatuspalvelut ovat äärettömän tärkeä toimintamuoto kunnallisessa varhaiskasvatuksessa. Käsitykseni vahvistui työskennellessäni avoimessa päiväkodissa. Vanhemmille tehdyssä lomakekyselyssä oli mahdollisuus lähettää terveisiä avoimen varhaiskasvatuksen henkilökunnalle. Useissa vastauslomakkeissa asiakkaat kertoivat avoimen palvelujen olevan heille henkireikä lapsiperhearjen keskellä. Lomakekyselyvastauksista kävi selville myös aikuisten saaman ja antaman vertaistuen tärkeys. Oli tärkeää saada selville, että vanhemmat kokivat vertaistuen merkityksen yhtä vahvana kuin henkilökunta. Avoimessa toiminnassa vertaistuki on nimenomaan ”se juttu”, jota vanhemmat tulevat sieltä hakemaan/saamaan. Yksi opinnäytetyöni keskeisistä asioista oli sen tärkeyden vuoksi juuri avoimen varhaiskasvatuksen vertaistoiminta. Oli yllättävän vaikea löytää tutkimustietoa vertaistoiminnasta nimenomaan avoimessa varhaiskasvatuksessa. Tässä olisi mielestäni ehdottomasti hyvä tutkimuskohde esimerkiksi tuleville opinnäytetyön tekijöille.

Vasusta tuli mielestäni ennakkoon annetun ohjeistuksen mukainen, helppolukuisen, vähän tekstiä ja paljon kuvia. Nämä saamani ”raamit” olivat myös omasta mielestäni toimivat tämän laajuisessa vasussa. Uskon, että pitkät tekstit eivät innosta lukemaan vasua, päinvastoin. Ja mielestäni kuvat elävöittävät ja tukevat tekstiä. Toimeksiantajan toiveen mukaisesti vasu laadittiin kaikkia kunnan avoimien varhaiskasvatuspalvelujen toimintoja varten. En olisi itse laatinut vasua näin yleisellä tasolla. Ilman ennakko-ohjeistusta olisin tehnyt opinnäytetyöni vasusta tarkemmin avoin päiväkotiperhepesän toimintaan sopivan. Ja olisin ehdottanut jatkossa tehtäväksi omat vasut myös kerho- ja puistotoimintaan. Toivon, että tästä vasusta kuitenkin välittyy selkeä kuva avoimen toiminnasta.

Avoimen päiväkodin toiminta poikkeaa muun varhaiskasvatuksen toiminnasta. Toiminnassa ovat mukana vahvasti lasten lisäksi myös aikuiset. Avoimen varhaiskasvatuksen yksikkökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma on tärkeä,

koska se kertoo niin muulle kunnan varhaiskasvatuksen henkilökunnalle kuin nykyisille ja tuleville asiakkaille avoimen toimintamuodoista. Vasun kautta avoimen toiminta saa myös näkyvyyttä, joka tekee toimintaa tunnetuksi. Olen mielestäni saanut vasussa esitettyä avoimen varhaiskasvatuksen henkilökunnan ja asiakkaiden esiin tuomat ja toiminnassa tärkeinä pitämät arvot. Näihin arvoihin nojautuu koko avoimen toiminta. Ne on nyt nostettu näkyville ja toivottavasti myöhemmin käyttöön otettuina kehittyvät arjen pieniksi ja suuriksi teoiksi.

7.2 Eettisyys, luotettavuus

Etiikka ei velvoita kuten laki, sen ohjeistus on suosituksenomaista. Etiikkaa ovat arvot, joita pidetään tärkeinä, hyvinä ja moraalisesti oikeina. Hyvän tieteellisen toiminnan periaatteita on noudatettava. Käytännönläheisessä ammatillisessa toiminnassa korostuvat myös ammattieettiset periaatteet. Eettisyyttä on syytä pohtia jo ennen työn aloittamista. Tuloksista tulee raportoida perustellusti, rehellisesti, asiallisesti ja huolellisesti. Kehittämishankkeiden eettisyyttä ei arvioida yhtä säädellysti kuin tutkimusta. (Heikkilä ym. 2008, 43–46.) Työelämälähtöisessä kehittämistyössä on otettava huomioon tieteelliset ja työelämälähtöiset eettiset säännöt. Työn tavoitteiden on oltava korkean moraalin mukaiset. Työtä tehdessä rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus ovat ohjenuorana. Työn tuotoksen on oltava käytäntöä hyödyttävä. Samat eettiset säännöt ovat vallitsevia kaikkialla yhteiskunnassa ja ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Tieteellisen tutkimuksen kohteelta pitää olla suostumus osallistumiseen, kehittämistyössä henkilöstön oletetaan osallistuvan toimintojen kehittämiseen. (Ojasalo 2014, 48–49.) Sosiaalialalla työskennellään läheisesti ihmisten kanssa, tehden hyvää, auttaen. Eettisyyden tärkeys korostuu, koska työssä on mahdollisuus vaikuttaa asiakkaan elämään ja yhteiskuntaan. Sosiaalialalla etenkin toiminnan laillisuus ja luottamuksellisuus on tärkeää. Ammattietiikka merkitsee sosiaalialan työssä arjen toimintojen vaihtoehtojen näkemistä ja kykyä tuoda esille asiakkaan näkemys. Eettiset ohjeet tukevat ammatti-identiteettiä ja vaikuttavat työn merkityksellisyyden kokemiseen. Hyvätkään eettiset periaatteet eivät korvaa puutteellista ammattitaitoa. (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry i.a.)

Työskennellessäni avoimessa varhaiskasvatuksessa noudatin, tietysti jo vakituisen työnikin kautta tutuksi tulleita, sosiaalialan ammattieettisiä periaatteita kuten tasapuolisuus, tasa-arvo, läpinäkyvyyden periaatteet, palveluhenkisyys, asiakkaiden asiallinen ja kohtelias kohtelu. Eettiset kysymykset eivät opinnäytetyöni suunnitteluvaiheessa olleet vielä täysin selkiytyneet, vaan ne tarkentuivat työn edistyessä. Toimeksiantosopimuksen tein varhaiskasvatusjohtajan kanssa. Henkilökunnan kanssa emme tehneet erillistä sopimusta, he osallistuivat työskentelyyn organisaation kehittämisen hengessä. Etenkin kirjallisuuteen perehtyessäni opin ottamaan huomioon tutkimukselliset eettisyysnäkökohdat ja toteuttamaan niitä käytännössä. Anoin sivistysjohtajalta tutkimusluvan ennen työn aloittamista. Myös kyselylomakkeen kysymyksistä keskustelimme työyhteisössä. Kyselyiden ja niiden vastausten luottamuksellisuuden suhteen olin huolellinen. Lomakekyselyn palautuslaatikot olivat suljettuja, kukaan ei olisi päässyt huomaamatta käsiksi palautettuihin lomakkeisiin. Vastaukset palautettiin nimettöminä, eikä kenenkään yksittäisen vastaajan tietoja pysty erottamaan tuloksista. Yksittäiset kyselyvastaukset olivat vain minun käytössäni ja huolehdin niiden hävittämisestä asiallisesti aikanaan työn valmistuttua. Varhaiskasvatussuunnitelman valokuvissa esiintyviltä henkilöiltä pyysin luvat kuvaamiseen ja kuvien käyttöön suunnitelmassa. Henkilökunnalle osoitetut terveiset toimitan kootusti heidän käyttöönsä.

Opinnäytetyöprosessin aikana olen perehtynyt avoimeen varhaiskasvatukseen ja varhaiskasvatussuunnitelmiin liittyviin opinnäytetöihin. Olen tutustunut Turun kaupungin, Auran, Liedon, Maskun ja Naantalin kuntien varhaiskasvatussuunnitelmiin sekä Porvoon kaupungin avoimien varhaiskasvatuspalvelujen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Opinnäytetöistä tarkastelin lähemmin muun muassa Hirvosen ja Hulkkosen (2014) opinnäytetyötä, jossa he tekivät Kontiolahden kunnalle avoimen päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelman. Sekä Pöyskön ja Räihän (2011) opinnäytetyötä, jossa tehtiin varhaiskasvatussuunnitelma Haukiputaan kunnassa toimivalle yksityiselle päiväkodille. Opinnäytetöihin perehtyminen auttoi hahmottamaan opinnäytetyöprosessin etenemistä. Valitsin läheisemmän tarkastelun työt ehkä hieman liian hätäisesti työn alkuvaiheessa. Toinen suunnitelmista oli suhteellisen niukka, siitä tarkastelin työn rakennetta,

toisesta hain lähinnä tietoa käytetyistä tutkimusmenetelmistä. Toisen suunnitelman lähdeluettelosta oli hyötyä, kun etsin sopivia lähteitä työhöni. Muita yksikkökohtaisia varhaiskasvatussuunnitelmia lukiessani vahvistui käsitykseni, että yksikkökohtaisen vasun tulee sisältää vähän tekstiä eikä olla ikään kuin toisinto kuntavasusta. Ympäristökuntien vasut luin lähinnä kursorisesti, huomioiden, että niissä ei läheskään kaikissa ollut mainintaa avoimesta toiminnasta, ilmeisesti toimintaa ei paikkakunnilla ole kunnan järjestämänä. Porvoon (2015) kaupungin vasu oli mielestäni tarkemman syventymisen arvoinen ja sainkin siitä hyvän yleiskäsityksen mitä avoimeen tehtävän vasun tulee sisältää.

Opinnäytetyöskentely on lisännyt lähdekriittisyyttäni. Lähteiden etsinnässä minua auttoi Liedon kunnan kirjaston henkilökunta. Sain heiltä erittäin hyvää palvelua. Myös opinnäytetyöprosessiin kuuluva tiedonhaun ohjaus koulumme kirjaston informaation antamana oli tavattoman hyödyllinen. Tosin tutkittua tietoa avointen varhaiskasvatustalvelujen vertaistuesta ei löytynyt hänenkään avullaan. Tiedonhankintataitoni, joita tulen varmasti tarvitsemaan sosionomin työssä, ovat parantuneet huomattavasti. Tiedonhaun yhteydessä olen löytänyt paljon tässä työssä käyttämätöntä ammatillista kirjallisuutta, jota haluan lukea opintojeni päätyttyä. Olen oppinut opinnäytetyöprosessin aikana paljon uutta, josta tulee varmasti olemaan ammatillisesti hyötyä tulevaisuudessa. Olen oppinut vasuproessin etenemisen myötä arvioimaan tekemiäni päätöksiä ja tekemään muutoksia toimintasuunnitelmaan. Kehittämistyön edetessä Pernaan mukaisesti arvioiden, kehittäen ja taas uudelleen arvioiden, tässäkin työssä arvioinnin merkitys korostui. Työni eteni lopuksi suhteellisen nopeissa sykleissä eikä arviointikohdassa ollut aina mahdollisuutta muuhun kuin itsearviointiin. Vaikka itsearvioinnissa opin paljon, ehkä kuitenkin olisin voinut osallistua useammin henkilökuntaa myös väliarviointeihin.

7.3 Kehitysajatukset

Rantasen ja Vikmanin (2012) mukaan avoimen varhaiskasvatuksen tulee tukea myös vanhempia, vaikkakin toiminta keskittyy varhaiskasvatukseen. Liedon

avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa toteutuu vertaistuen antaminen, mutta kuten kaikessa toiminnassa, aina löytyy parannettavaa. Joidenkin vanhempien saattaa olla vaikea päästä mukaan keskusteluihin, koska elämäntilanteet eivät täysin kohtaa. Vanhemmat ovatkin esittäneet toiveita kiinteään sisarusryhmän kokoontumisesta. Avoimessa voitaisiin toteuttaa kiinteään äiti-vauvaryhmän kaltainen ryhmä esimerkiksi toisen lapsensa saaneille perheille. Tämän ryhmän toiminta-ajankohta voisi olla iltapainotteinen, jotta myös perheen työssäkäyvällä vanhemmalla olisi mahdollisuus päästä mukaan ja saada vertaistukea omassa elämäntilanteessaan. Tällä tavoin toteutuisi koko perheen huomioiminen.

Avoimen varhaiskasvatuksen toiminnassa pyritään ottamaan mukaan koko perhe. Tosiasia kuitenkin on, että palveluiden käyttäjät ovat enimmäkseen äitejä. Liedon avoimessa varhaiskasvatuksessa on pyritty ottamaan perheen isät mukaan järjestämällä toimintaa lasten ja isien kesken. Tämä toiminta on ollut hyvin suosittua ja ryhmät ovat täyttyneet nopeasti. Toimintaa pitäisi määrällisesti ehdottomasti lisätä. Isille olisi tarpeellista järjestää myös tapaamismahdollisuuksia, joissa vertaistuen antaminen ja saaminen onnistuisi luontevasti. Tällaista toimintaa voisi olla esimerkiksi isäkahvila-tyyppinen toiminta, jossa tekeminen ei olisi pääasiassa, vaan voitaisiin rauhassa istua keskustelemassa kahvikupposen äärellä.

Avoimen toiminta Liedossa keskittyy kunnan keskustaajamaan. Kunnassa on kuitenkin useita sivutaajamia, joiden lapsiperheet jäävät vaille avoimen palveluja. Kaikilla on tietysti mahdollisuus käyttää keskustaan sijoitettuja tiloja ja palveluja, mutta käytännössä tämä ei toteudu, ei ainakaan autottomien perheiden kohdalla. Vaikka Liedossa on kehitetty viime vuosina kunnan sisäisiä julkisia liikennepalveluja, ne eivät palvele avoimen toimintaa. Kynnys lähteä sivutaajamista tuomaan lasta esimerkiksi kerhoon tai puistoon julkisella kulkuneuvoilla on liian suuri. Matkoihin kuluu se aika, jonka vanhemmat niin sanotusti saisivat itselleen, jos palvelut sijaisivat lähellä kotia. Koen tärkeäksi, että avoimen toimintaa pystyttäisiin järjestämään säännöllisesti myös kunnan eri sivutaajamissa. Näin avoimet varhaiskasvatuspalvelut palvelisivat kaikkia kuntalaisia tasapuolisemmin. Seurakunta järjestää omaa toimintaansa jonkin verran myös

sivutaajamissa. Mutta kaikki eivät halua osallistua tähän toimintaan uskonnollisuuden takia.

Kuten 1.4.2015 voimaan tulleessa sosiaalihuoltolaissa painotetaan, toiminnan painopistettä tulee siirtää ennaltaehkäisevään toimintaan ja varhaiseen tukeen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2015). Avoimen varhaiskasvatuksen toiminnassa tulisi panostaa henkilöstöressurssien uudelleen järjestelyyn. Esimerkiksi avoimen päiväkodin toiminnassa olisi hyvä olla mukana kaksi ammattihenkilöä, nykyisen yhden sijaan. Jos ryhmiä ohjattaisiin parityönä, voisi lastentarhanopettaja keskittyä täysipainoisesti varhaiskasvatukseen ja perheohjaaja vahvistaa ammatillisen vertaistuen antamista. Työyhteisön kanssa pitämieni teemahaastattelujen aikataulut olivat haasteellisia sopia, koska kerho/puisto-ohjaajat työskentelivät avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa vain aamupäivän ajan. Iltapäiviksi he siirtyivät työskentelemään muihin varhaiskasvatuksen päiväkoteihin. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen toiminta keskittyy selvästi aamupäivään. Henkilökunnan toimintaan sitouttamisen kannalta olisi mielestäni tärkeää, että kerho/puisto-ohjaajille jäisi nykyistä enemmän aikaa toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä muun avoimen henkilökunnan kanssa.

Hankkeen päätyttyä on myös hyödyllistä suorittaa arviointi. Ajan kuluessa näkyvät todelliset tulokset ja niiden käyttökelpoisuus. (Heikkilä ym. 2008, 127.) Hankkeiden arvioinnissa on keskeistä se, ovatko ne johtaneet mihinkään, onko niillä saatu mitään aikaan, vai ovatko ne jääneet mappeihin hyllyjen täytteeksi ja asiakkaiden ulottumattomiin. Kokoamaltani vasulta toivottiin realistisuutta. Henkilökunta, jolle vasu tulee työvälineeksi, onnistuttiin sitouttamaan hankkeeseen hyvin. Hankkeeseen sitoudutaan parhaiten silloin, kun sen sisältöön on itse päästy vaikuttamaan. Sitoutumisen voimakkuus on lähes suoraan verrannollinen hankkeen onnistumiseen. Mielenkiintoinen jatkotutkimus olisi selvittää miten toteutunut realistinen tuotos ja henkilökunnan sitoutuneisuus vaikuttivat vasun käyttöön työvälineenä. Olisi myös hienoa selvittää näkykö ja vaikuttaako vasussa vanhempien mielestä heidän ja heidän lastensa osallisuus. Ja jos, niin onko se sitouttanut heitä enemmän vasuun.

Usein uudet asiat otetaan varsin hitaasti käyttöön. Vasu sinänsä ei ole varhaiskasvatuksessa uusi asia, vaikka yksikkökohtainen oma vasu avoimessa sitä on. Jatkotutkimuksessa voitaisiin selvittää miten nopeasti tällainen ”räätälöity” vasu, jonka sisältöä on itse tuotettu, otetaan luonnolliseksi osaksi arjen toimintoja. Toimiviakin toimintatapoja ja menetelmiä on hyvä säännöllisin väliajoin arvioida ja tarkistaa. Nähtäväksi jää, päivitetäänkö vasua säännöllisesti muistaen kuitenkin sen laatimisen lähtökohdat; kuvastaa juuri avoimen toimintaa, on selkeä, sisältää vähän tekstiä ja paljon kuvia.

7.4 Ammatillinen kehittyminen

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tulee tekijän osata yhdistää teoreettinen ja ammatillinen osaaminen. Hänen tulee kyetä teorioiden ja käsitteiden avulla kehittämään ammattikulttuuria ja pohtimaan kriittisesti käytännön ratkaisuja. Tehtävien valintojen ja niiden perusteluun tulee käyttää teorialähtöistä tarkastelutapaa. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 41–43.) Projektin läpi vieminen opettaa uuden työskentelytavan ja antaa valmiuksia toimia työelämän projekteissa. Kirjallisuuteen perehtymisen kautta tavoitteena on lisätä omaa asiantuntemusta. Varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen ja kehittäminen lisää ammatillista vahvuutta toimia päivähoidon alalla. Perehtyminen varhaiskasvatukseen kokonaisuutena lisää kompetenssia toimia tulevaisuudessa lastentarhanopettajana.

Kehittämistyön tavoitteena on tuottaa hyödyllisiä muutoksia työelämään, tämän vuoksi tulisi aikaa ja resursseja painottaa projektin loppuvaiheeseen. Kehittämistehtävissä tulee muistaa työn yhteiskunnallinen merkittävyys. (Ojasalo ym. 2014, 25, 49.) Koen, että tekemälläni varhaiskasvatussuunnitelmalla on yhteiskunnallista vaikutusta. Käsitykseni mukaan läheskään kaikkiin avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin ei ole laadittu omaa vasua. Olen tällä työlläni kehittänyt Liedon avoimen varhaiskasvatuksen toimintaa. Syksyllä 2014 toimeksiantaja mainitsi sopimusta tehdessämme, että olen ajoissa liikkeellä. Olin tuolloin työn suunnitteluvaiheessa aivan koulun suosittelemassa aikataulussa. Nyt tuosta ajasta on kulunut vuosi. Olen pysynyt aikataulussa, mutta voin rehellisesti sanoa, että tuo vuosi on tarvittu opinnäytetyön työstämiseen. Projektin lähesty-

essä loppuaan huomaa, että aikataulussa on ollut hyvä olla väljyyttä. Varsinkin, kun opiskelu on pitänyt aikatauluttaa työn oheen. Opinnäytetyön tekeminen on opettanut minulle, joka olen tottunut tekemään ”kaikki” asiat aina heti, kärsivällisyyttä ja pitkäjänteistä työskentelytaitoa.

Sosionomi on laaja-alaisen sosiaalialan työn asiantuntija. Asiantuntijuus omalla alalla perustuu sosiaalialan arvoihin ja viitekehykseen. Sosionomikoulutukselle antavat suunnan osaamiskuvaukset, kompetenssit, jotka kertovat tieto- ja taitoperustan ytimistä. Näitä kompetensseja ovat: eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämisosaaminen ja johtamisosaaminen (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010).

Sosiaalialan työssä ammattietiikka konkretisoituu arjessa. Työtä ohjaa lainsäädäntö, mutta laillisuus ei ole eettisyyttä. Vuorovaikutuksessa asiakkaiden kanssa ammattieettisyys ohjaa tehtäviä valintoja. Olen työskennellyt asiakkaiden kanssa pitkään jo ennen sosionomiopintojani. Opintojeni aikana olen oppinut ymmärtämään entistä paremmin asiakkaiden tarpeita ja arvioimaan sekä kehittämään asiakastyötä. Vuorovaikutus- ja johtamistaitoni ovat entisestään kehittyneet. Opinnäytetyöprosessin aikana olen oppinut tuntemaan entistä paremmin sosiaalialan ja etenkin varhaiskasvatuksen palvelujärjestelmän ja pystyn nyt paremmin ohjaamaan asiakkaita heille tarpeellisten palvelujen pariin. Asiakkaiden mukaan ottaminen opinnäytetyöhön vahvisti kykyäni luoda asiakaisiin heitä osallistava yhteistyösuhde. Opinnäytetyöni on opettanut kehittävää työtötta ja käytännön työelämään suuntautunut toiminnallinen osuus käytäntöpainotteista tutkimuksellista osaamista.

Opinnäytetyöprosessi ja sosionomiopinnot kokonaisuudessaan ovat antaneet teorian ja käytännön toiminnan kautta minulle vahvuuksia toimia lastentarhanopettajana. Lastentarhanopettajan työssä on minulle hyötyä vahvuuksistani toimia asiakastyössä, etenkin lapsiasiakkaiden kanssa, kehittävästä työotteesta, varhaiskasvatuksen ja varhaiskasvatussuunnitelman tuntemisesta, ammattieiikan hallinnasta, nopeasti muuttuvan yhteiskunnan, sen rakenteiden ja globaalin ympäristön ymmärtämisestä, lainsäädäntöön, pedagogiikkaan ja humanisti-

seen ihmiskäsitykseen tutustumisesta sekä oman toiminnan jatkuvan kehittämisen ja itsearvioinnin osaamisesta.

LÄHTEET

- Aaltonen, Tapio; Heiskanen, Erika & Innanen, Pekka 2003. Arvot yksilön ja työyhteisön kehittäjänä. Helsinki: WSOY.
- Alila, Kirsi & Portell, Tuija 2008. Leikkitoiminnasta avoimeen varhaiskasvatukseen. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen nykytila ja kehittämistarpeet 2007. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:14. Sosiaali- ja terveysministeriö.
- EPSI Rating 2014. Kuntarating 2014. Viitattu 3.4.2015. http://www.epsi-finland.org/images/stories/reports/Municipalities/Kuntarating_2014-EPSI_Rating.pdf
- Laki lasten päivähoidosta 1973/36, 19.1.1973. Viitattu 3.11.2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>.
- Heikkilä, Asta; Jokinen, Pirkko & Nurmela, Tiina 2008. Tutkiva kehittäminen - avaimia tutkimus- ja kehittämishankkeisiin terveysalalla. Helsinki: WSOY.
- Helsingin Sanomat 2015. Hallitus ryöpytti päivähoitolain uudistusta. 13.1.2015 Viitattu 6.4.2015. <http://www.hs.fi/politiikka/a1421147050750>.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2013. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirvonen, Miia & Hulkkonen, Annina 2014. Avoimen päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma lapsiperheiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Karelia ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 19.10.2014. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/78451/MiiahirvonenAnninahulkkonen.pdf?sequence=1>
- Holm, Jaana 2010. Ihmisen kohtaaminen ja arvostava vuorovaikutus – vertaisryhmätoiminnan kulmakivi. Teoksessa Tanja Laatikainen (toim.) Vertaistoiminta kannattaa. Helsinki: Asumispalvelusäätiö ASPA.
- Huuskonen, Päivi 2010. Vertaistukea verkossa. Teoksessa Tanja Laatikainen (toim.) Vertaistoiminta kannattaa. Helsinki: Asumispalvelusäätiö ASPA, 71–79.

- Järvinen, Ritva; Lankinen, Aila; Taajamo, Terhi; Veistilä, Minna & Virolainen, Arja 2012. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Toinen uudistettu painos. Helsinki: Edita
- Kananen, Jorma 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Tampere: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta - Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Helsinki: Stakes
- Kekkonen, Marjatta 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoidon diskursiivisilla näyttämöillä. Väitöskirja. Tampere: Yliopistopaino.
- Laaksonen, Hannele; Niskanen, Jouni & Ollila, Seija 2012. Lähijohtamisen perusteet terveydenhuollossa. 2. uudistettu painos. Helsinki: Edita
- Laimio, Anne & Karnell, Sonja 2010. Vertaistoiminta – kokemuksellista vuorovaikutusta. Teoksessa Tanja Laatikainen (toim.) Vertaistoiminta kannattaa. Helsinki: Asumispalvelusäätiö ASPA, 9–19.
- Lieto 2014a. Kerhotoiminta. Viitattu 3.11.2014. http://www.lieto.fi/fi-FI/Paivahoito_ja_koulutus/Varhaiskasvatus/Kerhotoiminta
- Lieto 2014b. Puistotoiminta. Viitattu 3.11.2014. http://www.lieto.fi/fi-FI/Paivahoito_ja_koulutus/Varhaiskasvatus/Puistotoiminta
- Lieto 2015a. Lieto lyhyesti. Viitattu 3.4.2015. http://www.lieto.fi/fi-FI/LietoInfo/Lieto_lyhyesti
- Lieto 2015b. Varhaiskasvatus. Viitattu 12.7.2015. http://www.lieto.fi/fi-FI/Paivahoito_ja_koulutus/Varhaiskasvatus
- Lieto 2015c. Liedon kunnan varhaiskasvatussunnitelma. Viitattu 6.4.2015. <http://www.lieto.fi/download/noname/%7BBB41EEBCE-1E08-41C8-8140-53934F52A593%7D/11355>.
- Lindholm, Elina 2015. Varhaiskasvatusjohtaja, Liedon kunta. Lieto. Henkilökohtainen tiedonanto 18.3.
- Lipponen, Lasse 2014. Varhaiskasvatuksen strateginen merkitys. Opettaja-lehti (41). Viitattu 26.8.2015. <http://www.opettaja.fi/cs/opettaja/jutut?juttuID=1408904364209>

- Lämsä, Anna-Liisa 2013. Mistä kasvatuskumppanuudessa on kyse? Teoksessa Anna-Liisa Lämsä (toim.) Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Opetus 2000. Jyväskylä:PS-kustannus, 49–67.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014a. Vauvakahvila. Viitattu 30.10.2014. <http://lieto.mll.fi/toiminta/vauvakahvila/>
- Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014b. Perhekahvila. Viitattu 30.10.2014. <http://lieto.mll.fi/toiminta/perhekahvila/>
- Metsäpalo, Rea 2013. Tukea vertaisryhmästä äitiyden alkutaipaleella. Spiikki (4), 14–15.
- Moilanen, Liisa 1995. Ryhmähaastattelu työyhteisössä: tiedonkeruun ja vaikuttamisen väline. Helsinki: Työterveyslaitos.
- Mynttinen, Mari 2013. Vertaistuen merkitys terveyden edistämässä pienten lasten äitien kuvaamana. Itä-Suomen yliopisto. Hoitotieteen laitos. Pro gradu –työ. Viitattu 31.7.2015. http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20131011/urn_nbn_fi_uef-20131011.pdf
- Ojasalo, Katri; Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2014. Kehittämistyön menetelmät - Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014a. Koulutus. Päivähoito. Viitattu 3.11.2014. <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/varhaiskasvatus/?lang=fi>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014b. Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat Tausta-aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmistelevalle työryhmän tueksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:12. Viitattu 3.11.2014. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr12.pdf?lang=fi>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015. Tiedotteet. Viitattu 31.7.2015. <http://www.minedu.fi/OPM/Tiedotteet/2015/05/varhaiskasvatus.html>
- Pajunen, Paula 2012. "Meidän oma ainutlaatuinen ryhmämme" - Vertaistuki äiti-vauvaryhmässä. Tampereen yliopisto. Terveystieteiden yksikkö. Hoitotiede. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 4.4.2015. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-22153>.

- Pernaa, Johannes 2013. Kehittämistutkimus tutkimusmenetelmänä. Teoksessa Johannes Pernaa (toim.) Kehittämistutkimus opetuslalla. Jyväskylä: PS-kustannus, 9–26
- Porvoo 2015. Avoin päiväkotij- ja kerhotoiminta. Viitattu 4.4.2015. http://www.porvoo.fi/easydata/customers/porvoo2/files/muut_liitetiedostot/paivahoito_ja_esiopetus/avoimet_vk-palvelut/avoimet_vkpalvelut_vasu.pdf
- Pöyskö, Maikki & Räihä, Heidi 2011. Päiväkotij Taikametsäntarhan varhaiskasvatussuunnitelma. Oulun seudun ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Viitattu 26.10.2014. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/26646/Oppari%20Vasu%20Taikametsantarha.pdf?sequence=1>
- Rantanen, Maija-Liisa & Vikman, Jenni 2012. Avoin varhaiskasvatus Varsinais-Suomessa. Selvitys avoimen varhaiskasvatuksen toteuttamisesta. Viitattu 15.12.2015. http://vasso-fi-2014.appspot.com.storage.googleapis.com/avoinvarhaiskasvatus_2012.pdf
- Reunamo, Jyrki. 2007. Tasapainoinen varhaiskasvatus. Erilaisia tapoja suhtautua muutokseen. Helsinki: WSOY.
- Rimpelä, Matti 2013. Kasvatuskaaksesta yhteiseen ymmärrykseen. Teoksessa Anna-Liisa Lämsä (toim.) Verkosto vahvaksi. Toimiva vuorovaikutus perheiden kanssa. Opetus 2000. Jyväskylä:PS-kustannus, 17–47.
- Satakunnan Kansa 2014. Kotihoidon tuki: Katso, mitkä kunnat maksavat kuntalisää ja kuinka paljon! 11.6.2014. Viitattu 3.4.2015. <http://www.satakunnankansa.fi/Kotimaa/1194906513507/artikkeli/kotihoidon+tuki+katso+mitka+kunnat+maksavat+kuntalisaa+ja+kuinka+paljon.html>
- Sommers-Piironen, Johanna 2012. Päivähoidon nettisivut - ikkuna suomalaiseseen varhaiskasvatukseen. Diskurssianalyttinen tutkimus varhaiskasvatuspuheesta kuntien verkkosivuilla. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.11.2014. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-22304>

- Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010. Esitys sosionomi (AMK) – tutkinnon kompetensseista. Viitattu 26.8.2015.
<http://www.diak.fi/opiskelu/harjoittelu/Documents/Sosiaaliala.pdf>
- Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry i.a. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Viitattu 1.8.2015. http://www.talentia.fi/files/558/Etiikkaopas_2013_net.pdf
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2015. Uusi sosiaalihuoltolaki ja siihen liittyvät keskeiset muut lainsäädäntömuutokset. Viitattu 26.8.2015.
http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/uusi-sosiaalihuoltolaki-ja-siihen-liittyvat-keskeiset-muut-lainsaadantomuutokset
- Taloussanomat 2013. Täällä asuvat Suomen lapsiperheet. Viitattu 3.4.2015.
<http://www.taloussanomat.fi/asuminen/2013/07/05/taalla-asuvat-suomen-lapsiperheet/20139264/310>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014. Lapset, nuoret ja perheet. Viitattu 3.11.2014. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/lait/varhaiskasvatus/linjaavat/vasu-asiakirja
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015a. Vammaispalveluiden käsikirja. Vertaistuki. Viitattu 29.3.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/vertaistuki>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015b. Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet 2005-2013. Viitattu 3.4.2015. <http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu/hakusivu/tulossivu?regionCount=1¤tEvent=getData&sexCount=1&setId=p85c1a784c430d8ac6da37df9154b49bfa2ecb47d86f15d&indCount=1&yearCount=3>
- Tilastokeskus 2015. Kuntien avainluvut. Viitattu 4.4.2015. <http://tilastokeskus.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/423.html>
- Toiminta-Suomi – kootusti yhdessä 2015. Vertaistuki. Viitattu 4.4.2015.
<http://www.toimintasuomi.fi/vertaistoiminta>.
- Turja, Leena 2011. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Eeva Hujala & Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 41–53.
- Turun Sanomat 2014a. Lieto kasvaa Helsinkiä nopeammin. Viitattu 3.4.2015.
<http://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/632318/Lieto+kasvaa+Helsinkiä+nopeammin>.

Turun Sanomat 2014b. Varhaiskasvatukseen suhtautuminen häpeällistä.
25.10.2014, 5.

Turun Sanomat 2014c. Lapsiperheet putosivat talouskelkasta Turussa.
9.11.2014, 16.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Oppaita 56. Toinen tarkistettu
painos. Helsinki:Stakes.

Viljamaa, Marja-Leena 2003. Neuvola tänään ja huomenna. Vanhemmuuden
tukeminen, perhekeskeisyys ja vertaistuki. Väitöstutkimus. Jyväskylän
yliopisto. Viitattu 2.8.2015. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13356/9513914275.pdf?se>

Vilka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Vilka, Hanna & Airaksinen Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki:
Tammi.

LIITE 1: Kyselylomake varhaiskasvatuspalvelun asiakasperheille

Arvoisat avoimen varhaiskasvatuspalvelun asiakasperheet

Olen sosionomiopiskelija Helsingin Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyönäni Liedon avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin varhaiskasvatussuunnitelman, jonka perustana on Liedon kunnan varhaiskasvatussuunnitelma. Suunnitelmaa varten kerään tietoa avoin päiväkotiperhepesän, varhaiskasvatuskerhojen ja puistotoiminnan henkilökunnalta sekä asiakkailta, eli Teiltä, lasten vanhemmilta. Asiakaskyselyn toteutan lomakekyselynä. Kyselyssä kartoitan näkemystänne avoimen toiminnasta, lähinnä sitä, mitä arvostatte eniten. Tämän kirjeen alaosassa on vastauslomake, jonka pyydän täyttämään ja palauttamaan 17.4.2015 mennessä Perhepesässä/puistossa/kerhossa olevaan vastauslaatikkoon. Vastauksenne voitte antaa nimettömänä. Opinnäytetyössä käsitellyistä vastauksista ei voida tunnistaa yksittäistä vastausta tai vastaajaa.

Toivon positiivista suhtautumista kyselyyni ja runsaasti vastauksia 😊

Ystävällisin terveisin
Saija Huttunen

Rastita käyttämäsi toimintamuoto. Jos käytät useampaa toimintamuotoa, täytä jokaisesta oma lomake.

Perhepesä

Puistotoiminta

Kerhotoiminta

Eniten arvostan Perhepesän/puiston/kerhon toiminnan sisällössä

Mikä on lapselleni tärkeintä Perhepesän/puiston/kerhon toiminnassa?

Terveiseni Perhepesän/puiston/kerhon henkilökunnalle

LIITE 2: Liedon kunnan avointen varhaiskasvatuspalvelujen
varhaiskasvatussuunnitelma.

Avoimien varhaiskasvatuspalvelujen varhaiskasvatussuunnitelma

Kevät 2015

Tervetuloa tutustumaan Liedon avoimiin
varhaiskasvatuspalveluihin

Avoimet varhaiskasvatuspalvelut toimivat Kunnantuvalla osoitteessa Kirkkotie 9.

Avoimia varhaiskasvatuspalveluja ovat avoin päiväkotiperhepesä, varhaiskasvatuskerhot ja puistotoiminta. Avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa työskentelevät lastentarhanopettaja, perheohjaaja ja kerho/puisto-ohjaajat.

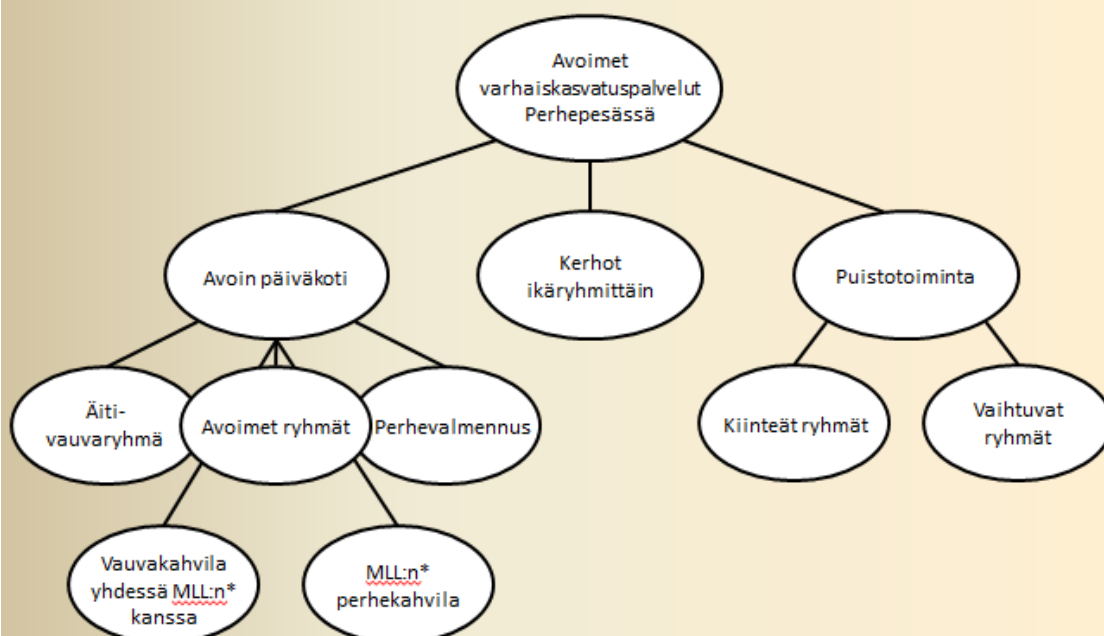
Sisällysluettelo

Avoimet varhaiskasvatuspalvelut
 Avoin päiväkoti Perhepesä
 Kerhotoiminta
 Puistotoiminta
 Me arvostamme
 Toiminta-ajatus
 Lapsi leikkii, liikkuu, tutkii ja kokee
 Kasvatuskumppanuus
 Moniammatillinen yhteistyö
 Orientaatiot
 Eri kieli- ja kulttuuritausta
 Varhaiserityiskasvatus
 Vanhemmille tärkeitä asioita toiminnassamme

3

Avoimet varhaiskasvatuspalvelut

* MLL, Mannerheimin lastensuojeluliiton Liedon paikallisyhdistys 4

Avoimet varhaiskasvatuspalvelut:

- lapsille leikki- ja aikuisille vertaisseuraa
- lapsen ja aikuisen vuorovaikutusta
- mahdollisuus keskusteluun perheohjaajan kanssa
- varhaista tukea ja tarvittaessa puuttumista
- ohjausta muihin palveluihin.

Avoin päiväkotiperhepesä

Perhepesä on Liedon keskustaan vuonna 2008 perustettu avoin päiväkotiperhepesä. Perhepesä toimii perheiden kohtaamispaikkana.

Toiminta on tarkoitettu alle kouluikäisille lapsille vanhemman/aikuisen kanssa.

Mukaan Perhepesän toimintaan voi tulla ilman ennakoilmoittautumista ja osallistuminen on maksutonta.

Perhepesässä kokoontuvat:

- avoimet ryhmät
- kiinteä äiti-vauvaryhmä
- odottavien äitien kahvila (MLL)
- perhekahvila (MLL)
- vauvakahvila yhdessä MLL:n kanssa
- lastenneuvolan perhevalmennuksen tapaamisista osa järjestetään Perhepesässä.

Avoimet ryhmät:

- tarkoitettu kotihoidossa oleville lapsille
- eri viikonpäivinä ryhmät eri ikäisille lapsille; 1-3-vuotiaat, sisarusryhmä, alle kouluikäiset, alle 2-vuotiaat
- mukana vanhempi tai muu lapselle läheinen aikuinen
- ohjattua toimintaa; askartelua, laulua, leikkiä
- vanhemman ja lapsen yhdessäoloa ja vuorovaikutuksen tukemista
- vierailevia asiantuntijoita eri aloilta
- tarjolla kahvia, teetä ja pientä syötävää
- kerran kuussa valmistetaan yhdessä lounas
- asiakkaiden käytössä jääkaappi ja mikro.

Äiti-vauvaryhmä:

- synnytyksen jälkeinen ryhmä
- äidit osallistuvat vauvoineen (alle 10kk)
- tarkoitettu ensisijaisesti ensisynnyttäjille
- kokoontuu viikoittain yhteensä kahdeksan kertaa
- käsitellään vanhemmuuteen liittyviä aiheita keskustellen ja toiminnallisesti
- jaetaan kokemuksia vauva-arjesta
- tukea arjessa jaksamiseen
- äidit tutustuvat toisiinsa
- verkostoitumismahdollisuus samassa elämäntilanteessa olevien kanssa
- varhaista vuorovaikutusta tukevia harjoitteita.

9

Kerhotoiminta

Kerhot on tarkoitettu kotona tai yksityisessä perhepäivähoidossa oleville 3-5-vuotiaille lietalaisille lapsille.

Kerhojen toimintakausi on koulujen lukukausien mukainen. Kerhoihin haku on keväällä. Kerhot ovat maksullisia.

10

- 3-vuotiaiden kerho kokoontuu kerran viikossa, 2,5 tuntia kerrallaan.
- 4-5-vuotiaiden kerho kokoontuu kaksi kertaa viikossa, 3 tuntia kerrallaan. Kerhotoimintaan voi osallistua halutessaan molempina tai vain toisena kerhopäivänä.
- Kerhossa lapsi saa ikäistään leikkiseuraa ja oppii toimimaan ryhmässä.
- Kerhossa leikitään, lauletaan, askarrellaan, jumpataan ja tehdään retkiä lähiympäristöön.
- Kerhon aikana syödään pienet kotoa tuodut eväät.

11

Puistotoiminta

Puistotoimintaa järjestetään kolmena päivänä viikossa Perhepesän viereisessä puistossa. Toiminta on tarkoitettu alle kouluikäisille, mutta yli 1,5-vuotiaille lietalaisille lapsille.

Kahtena päivänä viikossa kokoontuvat kiinteät puistoryhmät. Näihin ryhmiin haku on keväällä. Kiinteissä ryhmissä on kuukausimaksu.

Vaihtuville kävijöille tarkoitettu ryhmä kokoontuu kerran viikossa. Tähän ryhmään ilmoittaudutaan viikoittain kunnan internet-sivuilla olevan linkin kautta. Ryhmässä on kertamaksu.

Kesäkuussa järjestetään kesäpuistotoimintaa.

12

- Puistossa lapset ulkoilevat ohjatusti toisten lasten seurassa.
- Lapsilla on mahdollisuus harjoitella olemista hetken ilman omaa vanhempaa.
- Suositeltava puisto-aika on lapsen ikä tunteina, esim. 1,5-vuotias noin 1,5 tuntia jne.
- Talvella puiston pakkasraja on -12 astetta.
- Sadesäällä ei ole puistotoimintaa.

13

Me arvostamme sitä...

...että kaikilla lapsilla on oikeus lapsuuteen

Arvostamme lapsen luontaista taipumusta leikkiin. Haluamme tarjota lapsille mahdollisimman paljon vapaata leikkiaikaa. Aikuinen on lähellä tarvittaessa ohjaamassa leikkiä.

Emme vaadi lapsilta liikaa, toimintamme on suunnattu lapsille heidän ikäkautensa mukaisesti.

Otamme aina lapsen huomioon yksilönä. Tarvittaessa tuemme lasta uuden kokeilemisessa/oppimisessa.

14

...että lasta kuunnellaan

Otamme huomioon lasten toiveita toiminnan suunnittelussa.

Jätämme toiminnassa tilaa lasten valinnanvapaudelle.

Toimintaympäristömme on suunniteltu siten, että lapsilla on mahdollisuus vapaasti askarrella, maalata, piirtää tai muovailta.

15

... että kaikilla lapsilla on oikeus aikuiseen

Toimintamme tarkoitus on tukea lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutusta. Lasten kanssa ollaan aidosti läsnä, heitä kuunnellaan, heidän kanssaan keskustellaan ja syli on aina heille avoinna.

Pyrimme vanhempien kanssa välittömään avoimeen keskusteluyhteyteen, niin positiivisissa, kuin haastavissakin tilanteissa.

16

Toiminta-ajatus

Tarjoamme laadukasta varhaiskasvatusta. Yhdessä vanhempien kanssa tuemme lasten kokonaisvaltaista kehitystä.

Tuemme perheitä arjessa. Keskustelemme vanhempien kanssa kasvatustilanteista ja -käytännöistä ja annamme virikkeitä lasten kanssa toimimiseen.

Tarjoamme vanhemmille mahdollisuuden saada ja antaa vertaistukea samassa elämäntilanteessa olevien perheiden kesken.

17

Lapsi leikkii, liikkuu, tutkii ja kokee

Toimintaympäristömme on leikkiin houkutteleva. Leikimme paljon vapaasti ja ohjatusti.

Järjestämme ohjattua liikuntaa läheisessä Lieto-opiston salissa. Liikumme lähiympäristössä mm. metsäretkillä.

Lapsella on lupa olla utelias. Ihmettelemme yhdessä lasten kanssa ympäröivää maailmaa.

Tarjoamme lapsille mahdollisuuksia uusiin kokemuksiin; musiikkia, teatteria, kädentaitoja ja kirjallisuutta.

18

Kasvatuskumppanuus

Keskustelemme päivittäin vanhempien kanssa. Avoimessa päiväkodissa vanhemmat ovat lapsen mukana. Näin mahdollisuus henkilökunnan ja vanhemman sekä vanhempien väliseen vuorovaikutukseen on luontevaa ja helppoa. Kerhossa ja puistossa on tuodessa/hakiessa mahdollisuus keskusteluun varhaiskasvattajan kanssa.

Tarjoamme mahdollisuuden yksityiseen tapaamiseen varhaiskasvattajan tai perheohjaajan kanssa. Tarvittaessa annamme palveluohjausta.

Järjestämme vanhempainiltoja, juhlia ja retkiä, joissa perheet tapaavat toisiaan.

Tiedotamme toiminnastamme kunnan internet sivuilla sekä Perhepesän omassa [facebook-ryhmässä](#), josta saa tietoa puisto-, kerhojen sekä Perhepesän toiminnasta.

19

Moniammatillinen yhteistyö

Yhteistyötahomme:

Neuvola
Perheneuvola
Lapsiperheiden kotipalvelu
Seurakunta
Esikoulu

20

Orientaatiot

Matemaattinen

Historiallis-yhteiskunnallinen

Esteettinen

Eettinen

Luonnontieteellinen

Uskonnollis-katsomuksellinen

Lapset oppivat uutta koko ajan omien kokemustensa ja heille luontaisen uteliaisuuden sekä asioiden, esineiden ja tapahtumien tutkimisen kautta.

Orientaatiot ovat lasten ”tutkimuskohteita”. He eivät opiskele niitä kuten oppiaineita, vaan orientaatioiden sisällöt liitetään leikin, liikunnan ja kokemuksen tilanteisiin.

Lapset saavat tietoa, taitoa ja valmiuksia ymmärtää ja kokea heitä ympäröivää maailmaa.

21

Matemaattinen orientaatio

Laskemme ja luokittelemme asioita lasten kanssa arjen touhuissa ja leikeissä. Tarkastelemme esimerkiksi parkkipaikan autoja, kuinka monta, minkä värisiä tai vertailemme vaikkapa hiekkakakkujen kokoa.

Leikimme kauppa- ja kampaamoleikkejä ja leipoessa mittaamme vaikkapa jauhojen määrän.

Luonnontieteellinen orientaatio

Havainnoimme retkillä vuodenaikojen ja sään vaihteluja.

Hämmästelemme lehtien tippumista, kukkien kasvamista, lumisadetta ym.

Lapsille annetaan esimerkkejä miten he voivat itse vaikuttaa ympäröivän luonnon säilymiseen.

Askartelemme kierrätysmateriaaleista.

22

Historiallis-yhteiskunnallinen orientaatio

Kerromme lapsille ja vanhemmille Kunnantuvan (Perhepesä) ja lähialueen historiasta ja kulttuuri-historiallisista retkikohteista.

Leikimme perinneleikkejä. Huomioimme liputuspäivät.

Esteettinen orientaatio

Kasvatamme lapsia näkemään kauneutta ihmisissä ja luonnossa. Keskustelemme luonnon ihmeistä ja ihailemme sen kauneutta.

Pyrimme luomaan lapsille viihtyisän leikkiympäristön.

Kynät, maalausvälineet ja roolivaatteet ovat lasten saatavilla.

Laitamme lasten taidetta esille ja välillä järjestämme taidenäyttelyn.

23

Eettinen orientaatio

Kohtelemme kaikkia tasa-arvoisesti ja kunnioitamme toisiamme.

Aikuinen ohjaa riitatilanteiden selvittelyä.

Pohdimme lasten kanssa oikeaa ja väärää.

Opettelemme pyytämään ja antamaan anteeksi.

Autamme lapsia tunteiden käsittelyssä.

Uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio

Huomioimme lapsen/perheen vakaumuksen.

Vietämme evankelisluterilaisen kirkon juhlapäiviä.

Käymme esim. seurakunnan nukketheateriesityksissä.

Juhlimme kerhossa lapsen syntymäpäivää.

24

Eri kieli- ja kulttuuritausta

Lapsen ajattelu ja tunne-elämän tasapainoinen kehitys perustuu äidinkieleen. Tuemme vanhempia puhumaan lapselle omaa äidinkieltään. Oman äidinkielen vahva osaaminen on tärkeää uusien kielten sekä kaiken muunkin tiedon oppimisessa.

Toimintamme on monikulttuurista.

Varhaiserityiskasvatus

Kasvatuskumppanuuden yksi tavoite on havaita herkästi ja varhaisessa vaiheessa lapsen tuen tarve jollakin kehityksen, kasvun tai oppimisen alueella. Käytettävissämme on konsultoiva erityislastentarhanopettaja (KELTO).

25

Vanhemmille tärkeitä asioita toiminnassamme

Perhepesässä vanhemmat arvostavat eniten:

- toisilta vanhemmilta saamaansa vertaistukea
- ohjattua toimintaa
- askartelua
- lauluhetkiä
- toiminnan monipuolisuutta

Kerhoissa vanhemmat arvostavat eniten:

- monipuolista toimintaa
- lapsilähtöisyyttä
- sosiaalisten taitojen oppimista ryhmässä

Puistossa vanhemmat arvostavat eniten:

- ulkoilua
- monipuolista toimintaa
- sosiaalisten taitojen harjoittelua ikäistensä seurassa

26